

DRUŠTVO
DEFEKTOLOGOV
SLOVENIJE

SEKCIJA
MVO

ptički

brez

gnezda

V S E B I N A	Stran
Informacije sekcije	2
Poslovník glasila sekcije MVO	3
Samoupravni sporazum o delovanju študijske skupine za vzgojne zavode za usposabljanje otrok in mladostnikov z MVO	6
Modifikacija vedenja pri pouku mladoletnih prestopnikov (prof. dr. N. Myschker)	15
Aktivnost delavcev zavoda v krajevni skupnosti (MIHA Pajk)	30
Skoraj vsi gojenci kadijo (Miha Pajk)	33
Nekatere oblike vzgojnega dela v VZ Slivnica (Ferdo Vaupotič)	36
Nekatere vidiki preventivne vzgoje vedenjsko motene mladine (S. Petrovič VZ Smlednik)	41
Prispevek k panel diskusiji na seminarju o problemih sodelovanja različnih služb pri obravnavanju mladinskega prestopništva (F. Vaupotič)	45
Kako sva s Srečkom iskala očeta (Ivan Škoflek)	49
Razmišljam do dvanajst (F. Pupis)	51

PTIČKI BREZ GNEZDA izhajajo 5-krat letno. Izdaja ga sekcija MVO Ljubljana, Zavetiška 5.

IZDAJATELJSKI SVET: Ciril Brezovec, Irena Bizjak, Frenk Hočevar, Meta Lokovšek, Franc Ravnikar, Franc Pupis, Vinko Skalar, Ivan Škoflek in Janez Vivod.

UREDNIŠKI ODBOR: Irena Bizjak, Meta Lokovšek, Mjuša Sever, Franc Pupis, Franc Ravnikar, Ivan Škoflek, Franc Zupan in Janez Vivod.

Glavni in odgovorni urednik: Janez Vivod

Po mnenju republiškega komiteja za kulturo je glasilo oproščeno temeljnega davka od prometa proizvodov.

Ovitek: J. Gorinšek, akad. slikar

Razmnoženo v 350 izvodih v razmnoževalnici sekretariatov v Ljubljani.

INFORMACIJE SEKCIJE

Opravičujemo se, ker kasnimo z izdajanjem glasila. Gradivo je bilo že nekaj časa pripravljeno, sedaj, ko imamo za seboj vse formalnosti, bo izdajanje steklo. Obljubljenih pet številčk boste prejeli navzlic zamudi v tem letu.

Ob odhodu na zaslužene počitnice, vam želimo uspešno nabiranje novih moči, obilo prijetnega razvedrila in srečno vrnitev na delovna mesta!

V letu 1976 je sekcija opravila naslednje naloge:

1. Izvedli smo tri seminarje o grupnem treningu. Teh se je udeležilo 116 seminaristov.
2. Nad 90 strokovnih delavcev zavodov za usposabljanje se je udeležilo enodnevnih predavanj prof. dr. MYSCHKERJA, predstojnika oddelka za specialne pedagoge hamburške univerze.
3. V marcu mesecu smo imeli srečanje s predstavniki hrvaške sekcije MVO in s predstavniki visoke defektološke šole iz Zagreba.
4. Malo manj uspešna je bila bira pri organizaciji izrednega študija na fakulteti za defektologijo na drugi stopnji za strokovne delavce MVO. Skupina šteje le 9 slušateljev.
5. Upravni odbor sekcije je imel štiri seje, od tega eno izredno. Sprejeli smo poslovnik glasila sekcija, pregledali finančno poslovanje in analizirali delo sekcije ter podrobneje določili načrt dela za to leto.

V jeseni predvidevamo tri seminarje o grupnem treningu, in sicer po enega za vsako stopnjo, dvoje predavanj inozemskih strokovnjakov in eno predavanje naših priznanih strokovnjakov.

Ker sedanjemu upravnemu odboru poteče mandatna doba, bomo v novembru mesecu opravili občni zbor sekcije.

4. julija predvidevamo rancarijo na Dravi od Maribora-Ormoža. Priprave so v rokah Dragana Ivančiča iz VZ Slivnica.

Na osnovi 7. in 25. člena Pravil Društva defektologov Slovenije sprejema Upravni odbor sekcije MVO na svoji seji dne 24.1.1976 naslednji

P O S L O V N I K
glasila sekcije MVO

1. člen

S tem poslovnikom se ureja izdajanje, urejanje in razširjanje Glasila sekcije MVO Društva defektologov Slovenije v skladu z zakonom o javnem obveščanju (Uradni list SRS 7/73) ter Pravili DDS in Poslovnikom sekcije MVO.

2. člen

Sekcija MVO izdaja svoje glasilo "Ptički brez gnezda", ki izhaja redno petkrat na leto. Sedež uredništva glasila je na sedežu izdajatelja: Ljubljana, Zavetiška 5.

3. člen

Sekcija MVO izdaja svoje glasilo za boljše izpolnjevanje nalog in zadev iz svojega delovnega področja. Na podlagi vsestranske razprave s člani in zainteresiranimi organizacijami ter organi v okviru socialistične zveze delovnega ljudstva je bila sprejeta vsebinska zasnova glasila.

4. člen

Namen izdajanja glasila: Večje družbeno in strokovno angažiranje članstva sekcije. Glasilo bo objavljalo obvestila in informacije sekcije, prispevke teoretičnega značaja s področja MVO, prispevke iz prakse za prakso, ocene in vpogleds v literaturo s področja MVO, drobne novice iz vzgojnih zavodov ter literarne prispevke. Temeljna izhodišča uredniške politike pa so naslednja: Stalno bomo preverjali potrebe po pisanju za področje MVO ter se posvetovali s komisijami za to področje pri RK, SZDL in občinskimi skupnostmi soc. skrbstva. Prirejali bomo občasna posvetovanja z uporabniki glasila, zlasti z vzgojnimi in drugimi zavodi.

5. člen

Na podlagi predhodnega dogovora z zainteresiranimi organizacijami ter organi v okviru socialistične zveze delovnega ljudstva določi Upravni odbor sekcije MVO organizacije in organe ki delegirajo svoje predstavnike v 9-članski družbeni organ

izdajateljski svet.

Poleg predstavnikov izdajatelja in zainteresiranih organizacij sestavlja izdajateljski svet tudi delegacija glasila, ki jo izvolijo člani uredniškega odbora in drugi redni sodelavci glasila iz svojih vrst. Delegacija glasila šteje tri člane. Izdajateljski svet se imenuje za dobo dveh let.

6. člen

Izdajateljski svet:

- sklepa o temeljnih vprašanjih izvajanja zasnove časopisa,
- obravnava druga vprašanja, ki so temeljnega pomena za izdajanje in urejanje glasila in daje o teh vprašanjih mnenja, in predloge izdajatelju glasila,
- daje soglasje k splošnim aktom, ki se nanašajo na izdajanje in urejanje glasila,
- skrbi za neposredno povezovanje glasila z delovnimi ljudmi in občani, da se zagotovi njihov vpliv na delo in razvoj glasila.

Glasilo objavlja sklepe, mnenja in predloge izdajateljskega sveta ter sklepe in stališča izdajatelja glasila o teh zadevah.

7. člen

Izdajateljski svet vodi predsednik, ki ga izberejo člani izmed sebe za dobo dveh let.

Izdajateljski svet sprejme odločitve z večino glasov v vsaki delegaciji posebej.

O sejah izdajateljskega sveta se vodi zapisnik, ki je tudi osnova za objavo sklepov, mnenj in predlogov izdajateljskega sveta.

8. člen

Glasilo ureja uredniški odbor v skladu z zasnovo, letnim programom in podoločilih tega Poslovnika.

Število članov uredniškega odbora določi upravni odbor sekcije MVO.

9. člen

Uredniški odbor vodi odgovorni urednik, ki ga imenuje Upravni odbor sekcije MVO.

10. člen

V primeru zahteve javnosti, da se v glasilu objavi odgovor, ki bistveno dopolnjuje dejstva in podatke iz določenega sporočila, ki je bilo objavljeno v glasilu, se tak javni odgovor objavi v prvi naslednji številki glasila.

O objavi oziroma o tem, ali zahtevani javni odgovor res bistveno dopolnjuje dejstva in podatke iz že objavljenega sporočila, odloča uredniški odbor glasila. V primeru zavrnitve objave javnega odgovora odloča o pritožbi zoper zavrnitev objave izdajateljski svet glasila.

11. člen

Delovni ljudje in občani, družbeno politične skupnosti in njihovi organi, SIS, družbeno-politične in družbene organizacije, organizacije združenega dela ter druge samoupravne organizacije in društva lahko zahtevajo, da se v glasilu objavijo sporočila, ki so pomembna za javnost.

Pri objavi takšnega sporočila se upošteva pomen in nujnost sporočil, materialne možnosti glasila in okvire dejavnosti, za katero je glasilo ustanovljeno.

O objavi sporočila iz prvega odstavka tega člena odloča uredniški odbor. O pritožbi v primeru zavrnitve objave sporočila odloča izdajateljski svet.

12. člen

Vir financiranja za izdajanje glasila je naročnina, ki jo plačujejo člani-prejemniki glasila.

Naročnino določa Upravni odbor sekcije MVO v soglasju z izdajateljskim svetom.

13. člen

Enkrat letno objavlja glasilo poročilo s podatki o virih financiranja (višini dotacije, deležu dohodkov od oglasov), o letni nakladi in podatke, ki so v zvezi z izdajanjem glasila ter so pomembni za javnost.

14. člen

Poslovnik velja z dnem, ko ga sprejme Upravni odbor sekcije MVO.

Predsednik
UO sekcije MVO

Na podlagi 144. člena Ustave SR Slovenije, sklenejo: Gorenji Logatec, FMD Ljubljana, VZ Planina, VZ Preddvor, VZ Slivnica, VZ Smlednik, VZ Veržej, VZ Višnja gora, Dom Malči Beličeve Ljubljana, VED Radeče, Zavod za šolstvo SR Slovenije, Pedagoška akademija v Ljubljani in Društvo Defektologov Ljubljana (v naslednjem besedilu "podpisniki")

SAMCUPRAVNI SPORAZUM

o delovanju študijske skupine za vzgojne zavode za usposabljanje otrok in mladostnikov z MVO

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

Podpisniki ugotavljajo, da je bila dne 13. 1. 1975 na skupnem sestanku predstavnikov zavodov, članov študijske skupine v VZ Gorenji Logatec konstituirana študijska skupina vzgojnih zavodov za usposabljanje otrok in mladostnikov z MVO.

2. člen

S tem sporazumom se ureja nadaljnje delovanje študijske skupine v skladu z ustavnimi načeli o samoupravnem sporazumevanju na podlagi izhodišč Resolucije o razvoju vzgoje in izobraževanja na samoupravni podlagi (Ur.l. SFRJ št.16/70) ter na podlagi programskih nalog podpisnikov tega sporazuma.

3. člen

Študijska skupina ni pravna oseba, opravlja pa skupno dogovorjene naloge za podpisnike in ima pravice in obveznosti na podlagi tega sporazuma.

4. člen

Študijska skupina obvešča o svojem delu, stanju in problemih vse podpisnike sporazuma preko svojih predstavnikov, hkrati pa tudi širšo javnost potom javnega obveščanja ali na druge načine.

II. CILJI IN NALOGE

5. člen

Podpisniki se dogovorijo, da bodo vzpodbujali in omogočali delovanje študijske skupine, ki bo imela pri svojem delu zlasti naslednje cilje:

1. Razvija sodoben tretmanski koncept (terapevtsko-pedagoške), proučuje in razvija metode in oblike dela z vedenjsko in osebno motenimi otroki in mladostniki.
Povezuje prakso s teorijo obravnavanja ter s smotri in nalogami vzgajanja za samoupravni socializem.
2. Ustvarja iz strokovnih delavcev v vzgojnih zavodih in vzgojno poboljševalnem domu lastno raziskovalno bazo na specialnem pedagoškem področju pri obravnavanju otrok in mladostnikov z MVO.
3. Predstavlja koordinacijski organ iz predstavnikov vseh zavodov, s čemer bi bilo zagotovljeno medzavodsko izmenjavanje izkušenj in nove vzpodbude za hitrejšo strokovno rast zavodov.

6. člen

Cilje iz prejšnjega člena tega sporazuma dosega študijska skupina z izvajanjem naslednjih nalog:

1. Proučuje različne, zelo uspele, teoretične koncepte obravnavanja mladine z MVO doma in drugod po svetu.

2. Proučuje novejšje dosežke aplikativnih znanosti, kot so defektologija, psihiatrija, klinična psihologija, mentalna higiena, penologija in različne psiho-terapevtske šole, z namenom obogatiti in izboljšati strokovno delo z mladino z MVO.
3. Prcačuje teoretične koncepte in delovne pogoje v vzgojnih zavodih, z namenom spoznati domača prizadevanja in možnosti ter s tem pomagati pri iskanju ustreznih teoretičnih usmeritev, pomagati pri ~~planiranju in usmerjanju~~ in nudenju konkretne strokovne pomoči.
4. Daje pobude za pospešeno strokovno delo in napredek vzgojnih zavodov, z obveščanjem o svojem delu in o strokovnih prizadevanjih v zavodih, s publiciranjem v revijah in dnevnem tisku ter s posredovanjem in prevajanjem literature in ustvarjanjem pogojev za uvedbo skupne INDKO službe skrbi za strokovni ugled zavodov.
5. V vzgojnih zavodih razvija lastno proučevalno in razvojno bazo.
6. Sodeluje pri organiziranju študijskih sestankov, konferenc, seminarjev in posvetovanj za obravnavo svojega delovnega področja in čim ustrežnejše posredovanje strokovnih rezultatov zavodov.
7. Nudi konkretno strokovno pomoč zavodom, upoštevajoč njihove želje in potrebe in svoje možnosti.

7. člen

Za izvajanje nalog sestavi študijska skupina program dela. Pri sestavi programa dela upošteva študijska skupina določila 5. in 6. člena tega sporazuma, hkrati pa tudi potrebe zavodov oz. podpisnikov sporazuma in finančne možnosti izvajanja programov.

Programi skupine za izvajanje strokovnega dela so letni in srednje-ročni za obdobje petih let.

Letni in srednjeročni programi se posebej ovrednotijo v finančnem načrtu.

Programe študijske skupine kot tudi finančne načrte sprejema odbor podpisnikov po predhodnem soglasju vseh podpisnikov tega sporazuma.

8. člen

Podpisniki sporazuma bodo pri izvajanju nalog študijske skupine skrbeli za redno in kontinuirano udeležbo posameznih zavodov in drugih podpisnikov pri strokovnem in organizacijskem delu, hkrati pa bodo omogočili izvajanje rednih in izrednih sestankov, dodatno izobraževanje svojih predstavnikov in pokrivanje finančnih obveznosti za izvajanje finančnega plana, skladno s tem samoupravnim sporazumom in veljavnim poslovnikom.

III. ORGANIZACIJA IN DELO

9. člen

Vsak podpisnik izvoli v študijsko skupino enega ali dva člana, ki se za nedoločen čas vključita v delo skupine.

Podpisniki izvolijo člane študijske skupine po kriterijih, ki so določeni v poslovniku.

10. člen

Ne glede na to, da člani študijske skupine zastopajo podpisnike, s katerimi združujejo svoje delo, temelji njihovo sodelovanje v študijski skupini na njihovem prostovoljnem pristanku za sodelovanje.

11. člen

Član študijske skupine lahko preneha s sodelovanjem v skupini po lastni presoji in v sporazumu z zavodom, katerega zastopa.

V času sodelovanja v skupini prevzema član vse dolžnosti, ki so vezane na formalno članstvo v skupini in, ki izhajajo iz programov in dogovorov skupine.

V primeru prenehanja članstva v študijski skupini izvoli zavod, ki ga je zastopal dosedanji član, novega člana po določilih poslovnika.

12. člen

Član študijske skupine je dolžan:

- da se redno udeležuje sestankov,
- da sprejema obveznosti v skladu s programi in dogovori študijske skupine in da opravi sprejete obveznosti,
- da se po sugestiji študijske skupine udeležuje dodatnega izobraževanja v soglasju s svojo institucijo,
- da obvešča zavod, katerega zastopa, o delu študijske skupine ter da prenaša v delovno skupnost svojega zavoda stališča in spoznanja, katera si je pridobil pri delu v študijski skupini.

13. člen

Študijska skupina in njeni člani so pri svojem strokovnem delu samostojni. Skupina opravlja delo na skupnih sestankih, izven delovnih sestankov pri uresničevanju posameznih strokovnih nalog, s strokovnim izpopolnjevanjem, udeležbo na seminarjih, posvetovanjih itd. Posebna naloga skupine je obveščanje javnosti o strokovnih dosežkih.

Posamezne probleme iz programa dela skupine lahko proučuje tudi le del skupine, samostojno, ali ob sodelovanju zunanjih strokovnjakov.

14. člen

Člani skupine so za konkretno opravljeno delo na posameznih študijskih nalogah nagrajeni v skladu z določili poslovnika za delo skupine in po kriterijih, ki jih določa odbor podpisnikov.

Vodja skupine in administrativni sodelavci prejemajo za svoje delo mesečno nagrado, ki jo v skladu s poslovnikom določi odbor podpisnikov.

15. člen

Vodja skupine je imenovan iz vrst članov študijske skupine oziroma izmed strokovnjakov ali znanstvenikov, ki delujejo na področju obravnavanja mladostnikov z MVO. Vodjo skupine imenuje za dobo 4 let odbor podpisnikov. Vodja skupine je lahko po preteku 4 let ponovno imenovan.

16. člen

Vodja študijske skupine opravlja naslednje zadeve:

- vodi in vsklajuje delo študijske skupine,
- skrbi za izvajanje sklepov odbora podpisnikov,
- koordinira delo za izvajanje letnih in srednjeročnega programa,
- zastopa in predstavlja študijsko skupino v mejah pooblastil iz tega sporazuma,
- je odredbodajalec za izvajanje finančnega načrta v skladu s poslovnikom in pooblastili odbora podpisnikov.

17. člen

Poslovanje študijske skupine usmerja odbor podpisnikov, ki šteje pet članov.

Podpisniki imenujejo za dobo dveh let po enega člana s tem, da vrstni red članstva v poslovnem odboru ločijo ob podpisu tega sporazuma z upoštevanjem načela, da nihče ne more biti dvakrat zaporedoma izvoljen kot član poslovnega odbora.

Odbor podpisnikov izbere iz svoje srede predsednika odbora, prav tako za dobo dveh let.

18. člen

Odbor podpisnikov ima naslednje naloge:

1. Sprejema letne in srednjeročne programe dela študijske skupine po predhodnem soglasju podpisnikov.
2. Sprejema finančne plane in zaključne račune po predhodnem soglasju podpisnikov.
3. Sprejema poslovnik o delu študijske skupine po predhodnem soglasju podpisnikov.
4. Določa kriterije za financiranje dejavnosti skupine v posameznih obdobjih.
5. Obravnava poročila o dejavnosti skupine.
6. Predlaga ukrepe podpisnikom za pospeševanje strokovnega dela in za boljše delovanje študijske skupine.

19. člen

Organizacijsko, administrativno in finančno poslovanje za študijsko skupino opravlja strokovna služba enega izmed podpisnikov tega sporazuma.

Pooblaščenega podpisnika, ki bo opravljal organizacijsko-administrativna in finančna dela za študijsko skupino, izbere odbor podpisnikov po predhodnem soglasju s podpisnikom.

20. člen

V poslovniku študijske skupine se podrobneje določijo druge organizacijske, administrativne in finančne zadeve, pomembne za poslovanje študijske skupine.

IV. FINANCIRANJE

21. člen

Podpisniki bodo financirali delo študijske skupine na podlagi sprejetih finančnih planov v zvezi s programi dela za posamezno koledarsko leto.

Kriteriji za financiranje bodo določeni ob sprejetju finančnega plana za posamezno koledarsko leto.

22. člen

Pooblaščen podpisnik, ki vodi administrativno in finančno poslovanje za študijsko skupino mora s smotrnostjo in vestnostjo dobrega gospodarja omogočiti izvajanje finančnega programa v skladu s tem sporazumom.

Sredstva za delo študijske skupine morajo biti izkazana in vodena ločeno, tako da so podatki o porabi sredstev, namembnosti in vsklajenosti s finančnim načrtom tekoče pregledni.

23. člen

Podpisniki se lahko dogovorijo za financiranje posebnih nalog študijske skupine izven rednega programa. S takim dogovorom določijo poleg nalog še kriterije in način za njihovo financiranje.

V. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

24. člen

V roku 6 mesecev od uveljavitve tega sporazuma mora biti sprejet poslovnik študijske skupine.

25. člen

Spremembe in dopolnitve tega sporazuma lahko predlaga katerikoli podpisnik, za njihovo sprejetje pa je predpisan enak postopek kot za sprejetje samoupravnega sporazuma.

26. člen

Podpisniki izvolijo odbor podpisnikov najkasneje v treh mesecih od uveljavitve tega sporazuma, hkrati pa se sporazumejo za vrstni red mandatov v odboru podpisnikov.

27. člen

Morebitne spore med podpisniki rešuje 3-članska notranja arbitraža. Podrobnejša določila o načinu izvolitve notranje arbitraže in o njenem delu se določijo s poslovnikom.

28. člen

Ta sporazum je sklenjen za nedoločen čas. Podpisnik, ki želi odstopiti od sporazuma mora to sporočiti drugim podpisnikom 6 mesecev pred dnevom odstopa s tem, da se pismeni odstop lahko sporoči 30.6. oz. 31.12. v tekočem letu.

29. člen

Ta sporazum je sklenjen, ko ga podpišejo pooblaščeni zastopniki podpisnikov po predhodnem soglasju zborov delavcev zavodov oziroma najvišjih samoupravnih organov.

30. člen

Ta sporazum se objavi v glasilu "Ptički brez gnezda" in velja z dnem objave.

PRISPEVKI TEORETIČNEGA ZNAČAJA

S strokovnega področja ZNANOST O VZGOJI univerze v Hamburgu

MODIFIKACIJA VEDENJA pri pouku mladoletnih prestopnikov
(Norbert Myszker).

Po temeljiti teoretični predpripravi o vzgoji in proučevanju mladoletnih prestopnikov je bil spomladi leta 1975 šest tednov trajajoč projekt za modifikacijo vedenja v teku šolskega pouka. Projekt je bil realiziran v mladinskem vzgajališču Hahnöfersand s pomočjo šestih študentov specialne pedagogike univerze v Hamburgu. V modifikacijskem programu so bile upoštevane sledeče izkušnje in izsledki raziskav: Gelfand (1969), Hewett (1969 in 1970), Homme (1969 in 1974) in Schwitzgebel/Kolb (1964).

1. K razredni situaciji delinkventnih učencev

V času projekta sta bila v mladoletniški vzgojni ustanovi dva popolna razreda. V enem od obeh razredov je bil pouk za težko dojemajoče učence s težiščem na kulturnih tehnikah, ker so imeli le-ti kot nekdanji učenci posebne šole za učno prizadete ali z zaključeno šolsko obveznostjo od 6. do 8. razreda velike primanjkljaje - vse do nepismenosti. Drugi od obeh razredov so obiskovali učenci, kd katerih je bilo možno pričakovati, da so sposobni zaključiti šolo v pol leta.

V tem razredu je prišlo do izvedbe vedenjsko-modifikacijskega programa. Povprečna starost desetih učencev je bila 19 let; najstarejši je bil star 20 let, najmlajši 17 let. Nadalje je povprečna starost odgovarjala starosti celotne klientele v Hahnöfersandu, ki je znašala 19,6 leta)x.

Tako kot večina prebivalcev ustanove (73%) je bil večji del učencev (90%) obtožen zaradi imovinskih deliktov. Le eden od učencev je bil v ustanovi zaradi nedovoljenega nošenja orožja in nizkotnega posilstva. Povprečna doba kazni je znašala 13 mesecev, kar je bilo znatno pod povprečje celotne klientele (20 mesecev). Najnižja kazen je znašala 9 in najvišja 24 mesecev. Od desetih učencev jih je bilo pet - torej 50 % - že dalj časa v vzgojnem domu, kar je odgovarjalo relaciji celotne klientele (47%).

Pouk za te učence je potekal v lastnem šolskem traktu, ki je bil ločen od ostalih zgradb ustanove. Ko se je začel izvajati modifikacijski program vedenja, je razred že šest tednov sodeloval z učiteljem, ki naj bi ga v teku šestih mesecev pripravil na zaključek šole.

)x Primerjalna števila celotne klientele iz leta 1972.

2. K izvedbi vedenjsko-modifikacijskega programa.

2. 1) Priprava

Najprej je bil razred pavšalno seznanjen s predvidenim dogajanjem in zaprosen za pristanek, do katerega je prislo po ustrezni diskusiji za in proti. Da bi lahko v optimalni meri prilagodili učencem modifikacijski program in posredovanje znanja v teku poučevanja, so en teden opazovali vedenje teh mladostnikov. Prav tako so bili povrženi preizkusu šolskega znanja ter inteligenčnemu in osebnostnemu testiranju. Pri opazovanju vedenja s 15 itemi v intervalih po 15 sekund se je izkazalo, da mladostniki v zvezi s samim poukom sicer sodelujejo, da pa se vedejo zelo pasivno in da medsebojno ali z učiteljem le komaj agirajo v smislu prijazne naklonjenosti. Test šolskega znanja (zaključni šolski test in poklicno-orientacijski test - Sabet 8+) je pokazal, da ima razred povprečno sposobnost logičnega mišljenja; da ima primanjkljaj na relaciji za osmi razred in sicer v aritmetiki in geometriji ter da ima odgovarjajoče znanje pravopisa, kakršno se pričakuje v sredini osmega razreda. Vsekakor je bila - v nasprotju s podtesti aritmetike in geometrije - razprsitev v podtestu pravopisa tako velika, da je bilo v tem oziru treba smatrati grupo za zelo heterogeno (najvišja T - vrednost - 80, najnižja T - vrednost je bila 30). V skladu z rezultati testa nadarjenosti v Sabet 8+ je tudi inteligenčni test (storilnostno-ocenjevalni sistem LPS) v celoti pokazal povprečni rezultat. Vendar so bili grupni rezultati v šestih različnih podtestih dokaj raznoliki. Medtem ko so bili v podtestih "sposobnosti mišljenja", "besedne sposobnosti/domiselnost" in "Sposobnost ugibanja" doseženi povprečni rezultati, so bili v podtestih "splošna poučenost" in "sposobnost dojetanja" znatno pod povprečjem. Nasprotno pa so bile v podtestu "tehnične sposobnosti" dosežene celo nadpovprečne vrednosti (primerjaj grafikon 3).

Glede na rezultate freiburškega inventarja osebnosti (FPI) je spadala šolska grupa v sedmih od devetih osebnostnih dimenzij v območje povprečja. V dimenzijah "depresivnost" in "težnja k dominantnosti" so bile normativne vrednosti prekoračene, tako da je bilo vedenje usmerjeno k nerazpoloženju, nesigurnosti, plašljivosti, slabi koncentriranosti, trmi, strogosti, zoženosti, intrigantstvu, zlovoljnosti in egocentričnosti. Vendar učinkuje opažanje povprečja kot nivelirajoče in ne poudarja individualnega problemskega položaja. Opazovanje posamičnih rezultatov na podlagi Stanine - vrednosti, ki kaže pozicijo normalne porazdelitve na Neuner - skali, pokaže sledeče:

1. da imajo vsi učenci - razen enega - do pet ekstremnih pozicij v različnih osebnostnih dimenzijah, ki jih lahko smatramo kot obremenjujoče in ki kažejo na vedenjske motnje;
2. da so stirje učenci tudi na dimenzijah nervoznosti in agre-

sivnosti dosegli ekstremne vrednosti, tako da je pri eni polovici razreda treba pričakovati probleme v smeri psihosomatskih motenj in neuravnovešenosti ter pri drugi polovici v smeri impulzivnosti, neobvladanosti in emocionalne nezrelosti.

(glej tabelo 1 in grafikon 1 - za diferencirano opažanje)

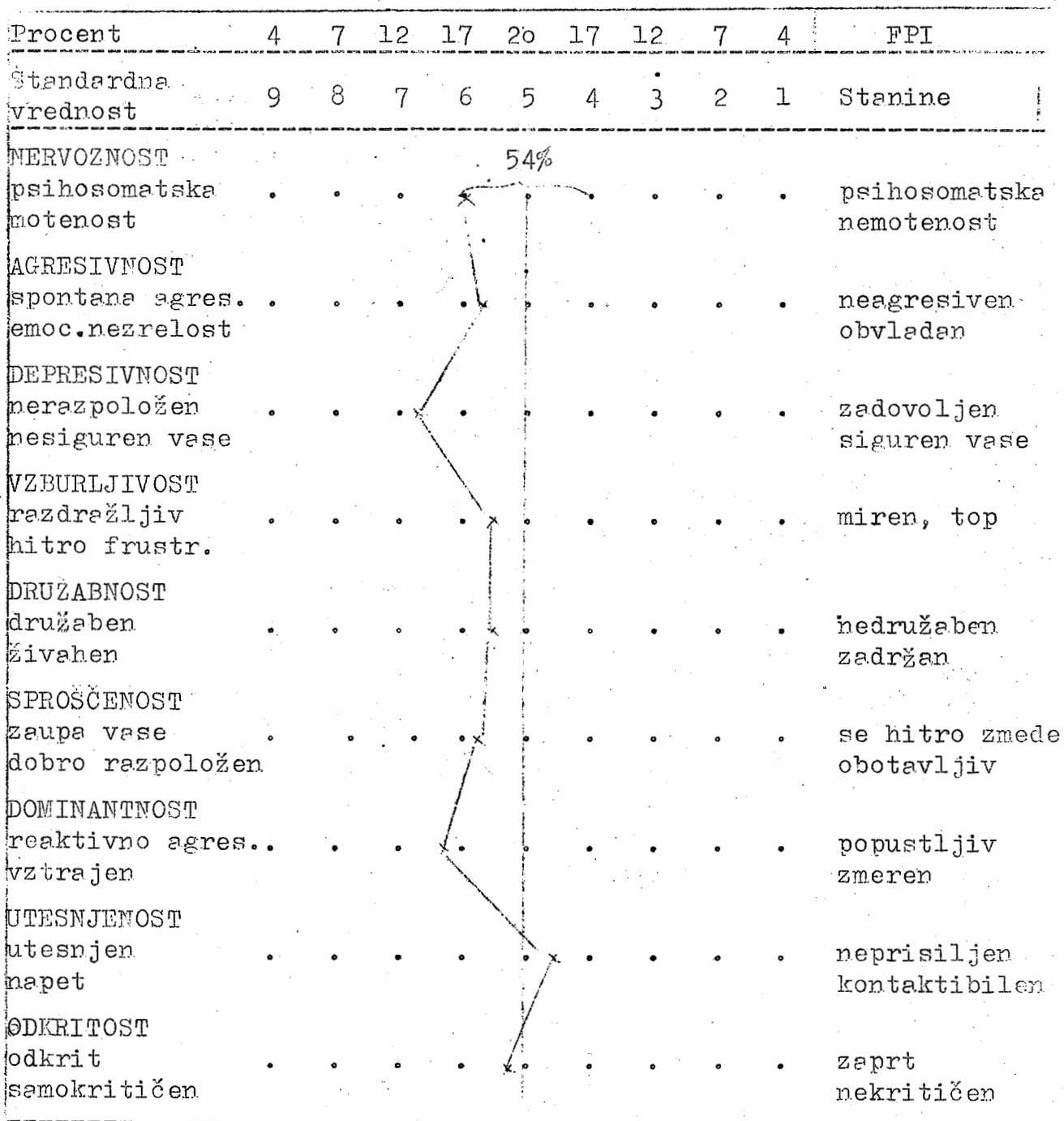
Tabela 1

učenci	Stanine - vrednosti FPI - dimenzije								
	nervoznost	agresivnost	depresivnost	vzburljivost	družabnost	sproščenost	dominantnost	utesnjenost	odkričnost
A	8x	4	6	4	1x	7	2	4	7
B	9x	4	6	3	2x	6	5	8x	6
C	4	7x	6	5	5	6	6	5	6
D	5	4	6	4	3x	4	7x	6	4
E	6	8x	7x	9x	6	3x	9x	4	6
F	8x	4	8x	5	6	5	5	7x	4
G	8x	6	9x	9x	7	8	8x	5	5
H	5	8x	8x	4	9	4	6	2	4
J	3	5	6	6	7	7	5	4	5
K	4	8x	4	6	8x	6	8	1	4

x označujejo pomembne ekstremne pozicije.

Dobljeni podatki tvorijo osnovo za dokončno izvedbo poučevalnega modifikacijskega programa, ki bo ustrezal razredni situaciji.

Grafikon 1

2. 2) Dogovor z učenci

Na osnovi dobljenih podatkov opazovanja vedenja, testa sposobnosti in osebnostnega testa sledi, da je bilo treba v smislu ekscentrične motivacije uporabiti močne stimulanse. V okviru modifikacijskega programa je bilo na razpolago sistematično podkrepljevanje, v okviru proučevalnega programa so bila to

čim bolj zanimiva posredovanja predmetov s čim večjim številom sprememb. Za podkrepitev naj bi bili med drugim uporabljeni tudi materialni podkrepitelji. Pri delu z delinkventnimi mladostniki se je namreč izkazalo, da sprva niso sposobni akceptirati socialnih podkrepitev in da materialne podkrepitve izboljšujejo možnosti vzpostavljanja kontaktov in vplivanja (primerjaj Gelfand 1969 in Schwitzgebel/Kolb 1964)..

Pri izkoriščanju vzgojnih in šolskih izkušenj vedenjsko motenih učencev na splošno in pri vedenjski modifikaciji delinkventnih mladostnikov posebej je treba za zastavitev bodočega programa izpolnjevati naslednje bistvene pogoje:

1. program naj bi se ne nanašal na podkrepljevanje posameznih vedenjskih načinov (kot na primer: "javiti se pred govorjenjem", "biti miren", "ostati na svojem mestu" itd.), ampak naj bi bil naravnana na cele vedenjske sekvence, kajti - drugače kot je to na terapevtski seansi - učitelj ne more imeti vseskozi pregleda nad celotnim razredom in ne more poplačati s točkami vsakega zaželenega vedenja.
2. program naj bi ne bil individualno osredotočen, ampak naj bi bil osredotočen tudi na grupo. Na eni strani naj bi posamezni učenec ne imel pred seboj le svojih lastnih interesov (individualistični aspekt), ampak bi upošteval tudi interese celotne grupe (socialni aspekt). Na drugi strani pa naj bi bile poleg danih egoističnih tendenc za modifikacijo vedenja izkoriščene tudi možnosti vplivanja celotne grupe na posameznika (podkrepitev s pomočjo grupe).
3. program naj bi deloval s pomočjo večkratno se dopolnjujočih in medsebojno se prekrivajočih podkrepitev. To se pravi: delovati poleg materialnih tudi s socialnimi podkrepitvami, privilegiji in ugodnim aktivnostmi, kajti na ta način bo lažje prišlo do odstranitve materialnih podkrepiteljev; preprečena bo zasičenost in olajšan prehod od tujih podkrepitev do odgovornih lastnih podkrepljevanj.
4. program naj bi bil s pomočjo "token economy" (razdelitev vrednostnih predmetov) tako izveden, da bo učencem hitro in brez problemov jasen vedenjski in storilnostni aspekt in da bo le-tega možno simbolično in kvantitativno dokumentirati glede na to, da zavračevanje in nejasnosti v fazi podkrepljevanja učenca le frustrirajo, učitelja prezaposljujejo in lahko ogrozijo sam modifikacijski program.

Učenci so bili o programu podkrepljevanja podrobno informirani; predvsem jim je bila izčrpno prikazana zveza med njihovimi akcijami (vedenje in storilnost pri pouku) in konsekvencami (podkre-

pitvami). Pri tem so bile učencem podkrepitve prikazane kot "pomoč pri učenju", kar v resnici tudi so, saj naj bi pomagale pri vzpostavljanju kognitivnih, emocionalnih in socialnih procesov učenja in pri njihovem vztrajanju - kar pomeni, naučiti se kompleksov znanja in s tem v zvezi vodenega, kontroliranega in socialno ustreznega vedenja.

V smislu zgoraj postavljenih predpogojev so bile za obdobje dveh tednov v kompleksu individualnih podkrepitev predvidene materialne podkrepitve kot cigarete, sladkarije, brezalkoholne pijače, čaj, kava in za celotni šolski čas razne ugodne dejavnosti. Te naj bi trajale po 15 minut in sicer za uspešno delo, ki je trajalo preko 45 minut kot na primer: čitanje stripov, humoriističnih zvezkov, kavbojskih zgodbic, kriminalk, poslušanje gramofonskih plošč in magnetofona, ogled kratkih filmov in diafilmov.

V kompleksu grupnih podkrepitev, do katerih naj bi prišlo v primeru, ko je 80% učencev doseglo 80% uspeh v en teden trajajoči dejavnosti in ki ga je bilo možno doseči z grupnim točkovanjem, je prišlo do sledečega: obiski kinopredstav, muzejev in industrijskih objektov izven območja ustanove. Prav tako je prišlo do gledanja filmov in do prireditev hamburških glasbenih skupin znotraj ustanove.

Predstavitev programa in izčrpna diskusija o njem je našla svoj zaključek v obliki dogovora oziroma pogodbe, ki je bila formulirana skupno z učenci, pisмено potrjen in podpisana s strani vseh udeležencev. Ta - v nadaljevanju še enkrat prikazana pogodba je bila razmnožena pod naslovom "DOGOVOR" in izročena vsakemu učencu.

D O G O V O R

Dogovorimo se:

- 1.) Da bodo imeli učitelji živahen in zanimiv pouk in da bodo učencem v pomoč.
- 2.) Da se bodo učenci potrudili, da se ne bodo med seboj ovirali niti ne bodo ovirali učitelja.
- 3.) Da imajo za prva dva tedna na razpolago kot pomoč pri učenju različne priboljške in razne ugodne aktivnosti za ves čas šolanja;
 - a) po 45 minutah delovnega časa imajo na razpolago 15 minut za neko ugodno dejavnost (čitanje: stripi, kavbojke, kriminalke, humoreske; poslušanje plošč, vožnja z avtomobilom).
 - b) potem, ko bo 80% učencev doseglo v enem tednu 80% vseh možnih točk, sledi večja grupna dejavnost (ogled filma znotraj ustanove; obisk industrijskega objekta izven ustanove; vožnja z avtomobilom po ozemlju ustanove).

Za pridobitev pravice do priboljškov je treba doseči 10 točk za sodelovanje in 5 točk za preverjeno znanje. Praviloma je dnevno možno doseči največ 70 točk.

Kot osnovna enota za 10 točk velja vrednost ene cigarete.

Točke je možno en dan prihraniti in jih tako zamenjati za večjo količino priboljškov.

2. 3) Potek vedenjsko modifikacijskega programa

Program je moral biti organiziran na specifičen način, če naj bi bil izveden v smislu zgoraj navedenih prepogojev.

Solski čas, ki je trajal od 7,30 do 11,45, je bil razdeljen tako, da je bilo v teku dopoldneva na razpolago sledeče: 3 enourne enote, ena 45 minutna enota, dve kratki enoti po 15 minut za svobodno oblikovan odmor in zaključen standardiziran intervju ter svoboden pogovor (glej urnik, iz katerega je tudi razvidno, kateri predmeti in po koliko ur pridejo vsak teden na vrsto.)

URNIK

	poned.	torek	sreda	četrtek	petek
7,30 do 8,30	matem.	jezik	zemlj.	zemlj.	matem.
8,30 do 9,30	fi, kem.	jezik	zgod.	zgod.	fi, kem.
9,30 do 10,15	jezik	geom.	matem.	matem.	biol.
10,15 do 10,30		O D M O R			
10,30 do 11,30	polit.	matem.	biol.	jezik	jezik
11,30 do 11,45		I N T E R V J U			

Vsaka ura pouka je bila razdeljena na tri faze: fazi obdelave snovi (3 x 35 in 1 x 20 minut) je sledila faza preverjanja, ki jo je bilo možno okventificirati (približno 10 minut). Tej je sledila časovna enota 15 minut, v kateri je bilo možno izpolniti obljubo glede materialnih podkrepitev in glede ugodnih aktivnosti. V fazi obdelave snovi je prišlo do pospeševanja ustreznega vedenja pri pouku in njegovega podpiranja s pomočjo pouka, ki je bil čimbolj pester in je učence motiviral. V tej fazi je bilo pod oznako "Sodelovanje" možno doseči 10 točk. Za uspeh pri preverjanju znanja je bilo možno doseči naslednjih 5 točk. Tako je bilo pri vsaki šolski uri na razpolago največ 15 točk.

Učenci torej niso bili podkrepljevani za posamezne vedenjske načine, ampak za cele dejavnosti, katerih realizacija je terjala zaželjeni način vedenja. Vsakih naslednjih pet točk je bilo dodeljenih za dobro izvedene domače naloge in za izpolnjevanje intervjujskega vprašalnika. Tako je dobil učenec dnevno največ 70 točk, kar je bilo v skladu z dogovorom, ki je veljal za čas materialnega podkrepljevanja. Materialna protivrednost je bila 7 cigaret.

Dosežene točke so bile s pomočjo pečatnega odtisa testirane na vrednostni kartici (glej sliko), ki je bila dnevno izročena vsakemu od učencev na začetku pouka.

VREDNOSTNA KARTICA	
Ime	Datum
Domače naloge	5 točk
1. ura Sodelovanje	10 točk
Preverjanje znanja	5 točk
2. ura Sodelovanje	10 točk
Preverjanje znanja	5 točk
3. ura Sodelovanje	10 točk
Preverjanje znanja	5 točk
4. ura Sodelovanje	10 točk
Preverjanje znanja	5 točk
Intervju	5 točk
S k u p a j	točk

Vrednostna kartica je služila kot osnova za realizacijo materialnih podkrepitev v času prvih dveh tednov; dalje za uresničitve ugodnih aktivnosti za posamezne učence po vsaki uri in za uresničitve grupnih aktivnosti ob koncu šolskega tedna, če je bilo s pomočjo vrednotnih kartic ugotovljeno, da je 80% učencev doseglo 80% vseh možnih točk. Sprva - to je v času prvih dveh tednov - so bile materialne podkrepitve uresničene po vsaki uri, kasneje pa le ob koncu šolskega dneva.

Prihraniti točke za naslednji dan ni bilo dovoljeno, ker naj bi bile doprinešene storitve poplačane v čim krajših časovnih presledkih. S tem naj bi se izognili tudi pojavom nevoščljivosti, do katerih bi lahko prišlo, če bi posamezni učenci po preteku večih dni dobili večje materialne podkrepitve. Poleg tega predmeti večjih vrednosti lahko privedejo do učinkov prenasičenosti.

Za ugodne aktivnosti je bil obdržan čas 15 minut. Ta čas je postal za učence čedalje bolj pomemben, saj je predstavljal zanje neko ugodno pričakovanje, ki je pripomoglo do lažjega premagovanja napornega dela in nudilo v času stiske neko razveseljivo perspektivo. Ta razveseljiva perspektiva je dajala pogum, aktivirala sile in pomagala vzdržati, kar vse je bilo pri učencih jasno opazno. Kako naj bi labilni in pri učenju moteni mladostniki v nekem doglednem času vzdržali napore brez vsake ugodne perspektive, če brez nje ne morejo shajati niti trenirani umski delavci?

Tako pa so učenci željno pričakovali, da pride čas ugodnih aktivnosti in ga tudi polno izrabili. Prav zato je bil lahko ugoden stimulans za pazljivo sodelovanje in za realizacijo preverjanja znanja v za to predvidenem času. Dosledno je prihajalo do tega, da so učenci lažje preboleli tistih 5 točk, ki jih zaradi pomanjkljivega sodelovanja niso dobili, kot tiste minute, ki so bile odvzete času za ugodne aktivnosti, če zaradi pomanjkljivega sodelovanja ni bilo možno izvesti preizkusa znanja v zanj določenem času.

Med ugodnimi aktivnostmi je postala zelo priljubljena vožnja z avtomobilom. Dve hamburški avtomobilski trgovini sta dali na razpolago rabljene avtomobile. Šele po dolgotrajnem pogajanju z vodstvom ustanove je bilo končno možno, spraviti enega od avtomobilov na zavodsko ozemlje in ga na posebnem terenu uporabiti za poizkusne vožnje učencev. Ker je dal hamburški "Lions - Club" finančna sredstva, je bilo možno nuditi učencem mnogo revij, roto-romanov in drugih zabavnih publikacij. Teže je bilo organizirati grupne aktivnosti ob koncu tedna. Obisk kinopredstave, za katero so hamburški kinematografi dali na razpolago brezplačne vstopnice, je bil možen le s tremi učenci

hkrati, ker je ustanova preostalim učencem - pod pretvezo varnostnega rizika - izhod prepovedala. Kljub temu se je tak obisk kinopredstave izkazal kot zelo pozitiven, ker je bil ocenjen kot korak naprej in je kot tak nudil perspektivo za nadaljnji razvoj v tej smeri. Glasbeni ansambel, ki je hotel v ustanovi igrati brezplačno, je bil s strani vodstva odklonjen.

Vožnja z avtomobilom s celotno šolsko grupo preko celega popoldneva ter predvajanje posebnih filmov je predstavljalo tiste grupne aktivnosti, ki so jih vsi veselo sprejeli in ki so motivirale za nadaljnje delo. Grupne aktivnosti so bile lahko ob zaključku vsakega tedna, ker je grupa - v skladu z dogovorom - redno izpolnjevala pričakovane zahteve. Pri nadaljnjem izvajanju programa bi bile zahteve lahko celo zvišane z 80% na 90%, ne da bi s tem izpostavili učence večjemu pritisku.

2. 4) Šolsko delo učiteljev

V razredu je delalo šest študentov specialne pedagogike - 4 moški in 2 ženski, od katerih sta bila dva izobražena za delo v osnovni soli in na realki. Oba sta se še nadalje izobraževala. Ostali so se ustrezno izobraževali in so bili že v visjih semestrih. Glede na študijsko usmeritev so si med seboj razdelili učna področja in so poučevali deloma sami, deloma teamsko. Preko udeležbe v didaktičnem seminarju na neki soli za vedenjsko motene in preko udeležbe na seminarju za vedenjske modifikacije pri delinkventnih mladostnikih so bili pripravljene na sledeče: na "vodenje s pomočjo učitelja" preko emocionalno toplega in akceptirajočega vedenja, na sistematično uporabo socialnih podkrepitev (pohvala, prijazen odnos, stimuliranje podkrepljenega vedenja preko grupe); dalje na konsekventno izvajanje modifikacijskega programa in prav tako na "vodenje preko stvari" (Ennebach) - to se pravi, da so bili pripravljene na način in vsebino poučevanja, ki je bilo zanimivo, pestro in ki je motiviralo.

Nekaj učiteljev v razredu je bilo pripravljene narediti učinek modifikacijskega programa neodvisen od zadržanja posameznega učitelja zato, da bi ugotovili, če je možno izvajati program kontinuirano z različnimi učitelji v razredu; dalje, da bi omogočili teamsko delo, ki je zaradi delovnih obremenitev in delitve dela pri vedenjsko motenih otrocih in mladostnikih izgledalo nujno. Tako je prišlo med samimi učitelji kot tudi med učitelji in učenci do plodne kooperativnosti in do zelo prijetnega vzdušja.

Vsekakor se je nekaterim učencem zdelo, da je učiteljev preveč. Povedali so, da se zato čutijo utesnjene in da imajo težave pri neprestanem ponovnem prilagajanju.

Učitelji zaradi menjavanj niso kazali nobenih težav. Modifikacijski program so lahko dobro integrirali s poučevanjem.

3.) K dognanjem

V središču celotnega dogajanja je bilo vprašanje, ali je tak program z delinkventi sploh možno realizirati - to se pravi, če ga je možno akceptirati in ali deluje pozitivno na šolsko delo učencev in učiteljev. Ni bilo pričakovano, da bi privedel program v relativno kratkem času štirih tednov do dokazljivih efektov v smislu nekih vedenjskih sprememb. Da bi prišli do takega dokaza, bi bilo treba - kot naslednji korak - po proučitvi možnosti, ki jih nudi program, preizkusiti s pol leta trajajočim projektom.

Skupno stališče mladostnikov do pouka, do učinkov podkrepitev in do zadržanja učiteljev je bilo preverjano s pomočjo intervjujskega vprašalnika z desetimi itemi in sicer vsak dan po pouku. Ker se v posameznih tednih niso pokazale bistvenejše spremembe, bo prikazano le povprečje izjav za vsak šolski dan v % (glej grafikon 2!).

Izkazalo se je, da je povprečno devetim od desetih učencev pouk ugajal (70% DA, 23% SE DA). Le 6% izjav se je glasilo "PREJ NE"; izjave "NE" so popolnoma manjkale. Itemi 2 in 3, ki so se nanašali na podkrepitve na splošno, niso bili naravnani nato, če so bile podkrepitve dobro sprejete, ampak so bili usmerjeni na vprašanje, ali so podkrepitve učencem olajšale delo pri pouku. Tako specialno postavljeno vprašanje, pri katerem bi moralo priti do priznanja ekstrinzične motivacije, je otežkočalo zavzemanje pozitivnega stališča. Kljub temu sta se dve tretjini fantov izrazili pozitivno; nedvoumno odklonilnih odgovor je bilo v 4 tednih le 3 %.

G R A F I K O N 2

Rezultat dnevnega ocenjevanja pouka s strani učencev

Itemi intervjujskega vprašalnika	Povprečje izjav za vsak šolski dan v teku štirih tednov. Podatki v procentih									
	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
Na splošno mi je danes pouk ugajal 1							70			
Možnost ugodne aktivnosti mi je pomagala k aktivni koncentriranosti v času pouka 2			22							44
Možnost za posledek mi je pomagala k aktivni koncentraciji v času pouka 3			13							55
Sošolci so mi pomagali, da sem bil v času pouka lahko aktivno skoncentriran 4			15							40
Učitelji so mi pomagali, da sem bil v času pouka lahko aktivno skoncentriran 5							49			44
Učitelji so prijazni in se nam približajo 6										75
Učitelji so naredili pouk zanimiv in ? 7										70
Učitelji so naredili pouk tak, da sem se lahko dobro učil 8										66
Kar sem se danes naučil, je važno za zaključni izpit 9										53
Kar sem se danes naučil, je važno za moje kasnejše življenje 10										49

- DA
 - SE DA
 - PREJ NE
 NE

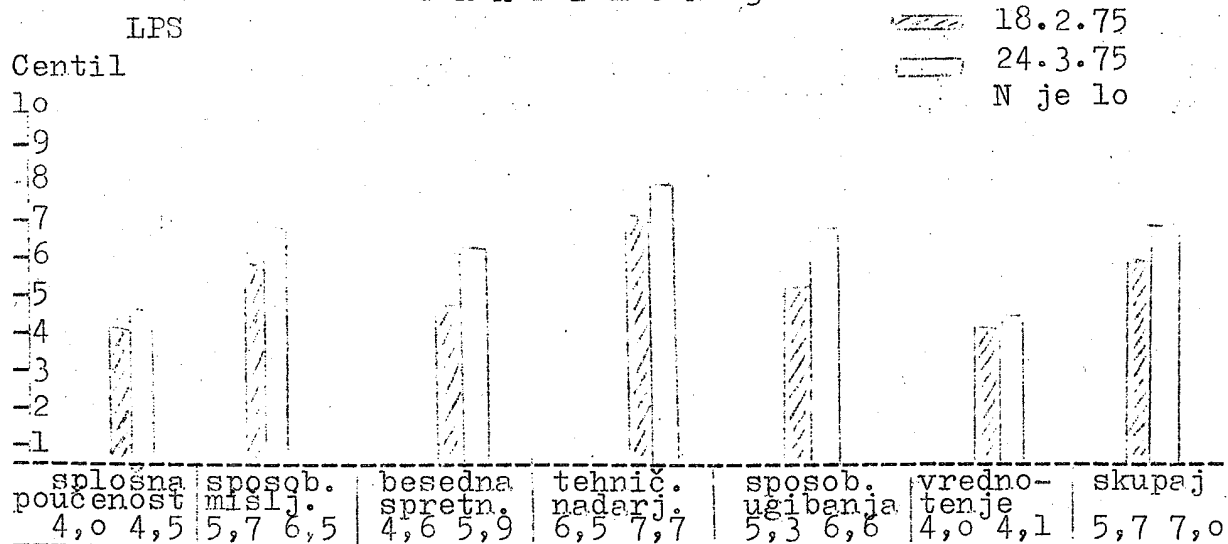
Iz prosto povzetega prikaza odnosa učencev do modifikacijskega programa na koncu projekta sledi, da so podkrepitve občutili kot prijetne in kot pomembne. Za primer navajamo citat iz zaključnega stališča nekega učenca: "Ne bi hotel sicer reči, da so mi materialne stvari pomagale tako, da sem se laže učil. Toda s pomočjo teh stvari je pouk potekal mnogo bolj aktivno kot poprej. Najbolj sem se veselil ugodnih aktivnosti. Te so prinesle nekaj sprememb v pusto vsakdanjost učencev. Te aktivnosti naj bi vsekakor ostale še vnaprej, ker je na ta način za posameznika mnogo laže vzdržati v "kehi" (Knašt). Menim tudi, da bi morali te stvari počenjati tudi v zavodskih delavnicah, kajti tamkajšnjim jetnikom bi to gotovo predstavljalo dobrodošlo spremembo." (B.W. 26.3.1975)

Medtem ko so stališča učencev glede na olajšanje pouka deljena (55 % pozit., 45 % negat.), so bila njihova stališča do učiteljev in njihovega zadržanja in prav tako glede didaktične in metodične organizacije skoraj povsem enotna. Razredni učitelj ugotavlja v svojem zaključnem stališču: "Učna skupina je pokazala zelo pozitivno in razveseljivo pripravljenost za učenje, ki se je povratno prenesla tudi na delovno pripravljenost in angažiranost spremljevalcev projekta (učiteljev) (Breede, B., maj 1975).

Lahko je torej prišlo do nekakšne produktivne komunikacije, ker so se učitelji in učenci v ugodni učni atmosferi medsebojno podkrepjevali.

Tako SABET 84 kot tudi FPI in še LPS, ki so bili uporabljeni bolj iz študijskih namenov in zaradi preverjanja prvega testiranja v A formi v primerjavi z B formo in izvajani na koncu modifikacijskega programa, niso pokazali pomembnih razlik na relaciji k prvemu testiranju - prinesli so le rahle odmike. Nasprotno pa je LPS pokazal pomemben vzpon ($p = 5\%$) skupne vrednosti solske grupe (glej grafikon 3)

G R A F I K O N 3

Ker ni možno izhajati iz dejstva, da bi bil v relativno kratkem času dosežen efekt inteligenčnega treninga, ki bi se manifestiral kvantitativno, bo vzpon rezultiral verjetno iz sledečega: po eni strani so učenci začeli rušiti motnje učenja in blokiranja, po drugi strani pa se je zgrajevala močnejša motiviranost. Prav to pa bi lahko signaliziralo pomemben in pozitiven razvoj modifikacije.

Dva meseca po zaključku projekta je razrednik na sledeči način opisal situacijo svojega razreda: "šolska skupina kaže stabilno učno vedenje; težnja k lastnemu delu in smiseln izbor in načrtovanje grupnih podkrepitev (TV filmov, igralnih ur itd.) poteka neovirano. Delovanje z manjšimi podkrepitvami (čitanje brošuric, poslušanje glasbe itd.) je obdržano in izrabljeno predvsem kot ugodna možnost za dvig storilnosti. Nobeden od učencev nima težav s koncentracijo ob pripravljanju na zaključni izpit, ki bo čez nekaj tednov.

4. Prægled

Delinkventni mladostniki so večinoma vedenjsko moteni mladi ljudje. Kot se je pokazalo s pomočjo raziskave s FPI v kazenski ustanovi za mladoletnike Hahnöfersan (N = 42) in Vierland (N = 47), kažejo mladoletni prestopniki signifikanten odklon od norme (Eichstichprobe): so nadpovprečno psihosomatsko moteni in izenačeni (dimenzija "nervoznost"), agresivni in emocionalno nezreli, impulzivni in neobvladani (dimenzija "agresivnost"), nerazpoloženi, nesigurni, plašni in slabo sposobni koncentracije (dimenzija "depresivnost"), razburljivi, hitro sfrustirani; težko jih je prenašati, so intolerantni (dimenzija "razburljivost"); trmasti, strogi, ozki, intrigantski, slabo razpoloženi in egocentrični (dimenzija "težnja po dominantnosti").

Mnogi fantje šolske grupe, v kateri je potekal modifikacijski program, so kazali nekatere od zgornjih značilnosti. Pri mladostnikih so se razvile vedenjske naravnosti, ki jim otežkočajo, če že ne onemogočajo, da bi delali vztrajno in usmerjeno k cilju in da bi se držali najpomembnejših veljavnih norm. Le v daljnosežnem procesu sistematičnega vplivanja s pomočjo socialpedagoških in terapevtskih metod je možno pričakovati, da bo prišlo do sprememb oziroma razvoja v smeri zaželenih vedenjskih lastnosti. V ta namen morajo biti izpolnjeni določeni personalni, materialni in tehnično-organizacijski pogoji.

Zgoraj prikazani vedenjsko-modifikacijski program bi se moral na podlagi dobljenih izkušenj in s situacijsko pogojenimi spremembami realizirati tudi v celotni ustanovi - tako v delavnicah

kot v delovnih kolonijah in grupah. V teku naslednjega in dalj časa trajajočega preverjanja programa na šolskem področju naj bi bile v sodelovanju z visoko šolo za socialno pedagogiko preverjene možnosti realizacije tudi na drugih področjih ustanove.

Tako razširjen koncept bi bil lahko uspešen le tedaj,

- če bo osnovni personal pripravljen in če bo dejavnost podprta tako glede metod kot glede postavitve cilja;
- če bodo za materialne podkrepitve in ugodne aktivnosti na razpolago odgovarjajoča sredstva in če bodo izpolnjeni tehnično-organizacijski pogoji;
- če bo vodstvo ustanove pripravljeno pretresti nekatere tradicionalne konvencije v smislu kazensko pravnih in varnostnih nazorov oziroma pripravljeno odstopiti od njih.

Naj bo posebej podčrtano in poudarjeno, da ta odstavek ne pomeni, da je treba delinkventne mladostnike razvajati s preveliko mero potrpežljivosti, z razširjenim prostorom za svobodno kretanje ter z različnimi prijetnostmi in privilegiji.

Nasprotno: biti morajo stimulirani in istočasno postavljeni pred zahteve. Spoznati morajo direktno povezanost med akcijo in konsekvenco. S pomočjo zunanjih opor in pomoči in tudi z obračanjem na razumevajoče in angažirane ljudi, ki so jih sposobni akceptirati, se morajo delinkventni mladostniki naučiti takega vedenja, ki jim bo omogočalo socialno ustrezno življenje.

Ljubljana, 9. maja 1976

(prevod: Marija Kremenšek)

IZ PRAKSE ZA PRAKSO

Miha Pajk

AKTIVNOST DELAVCEV ZAVODA V KRAJEVNI SKUPNOSTI

O problemih integracije vzgojnih zavodov v širšo družbeno sredino je bilo že mnogo povedanega. Pomen omenjene integracije je namreč tolikšen, da ga ni mogoče dovolj poudariti, saj v pogojih izoliranosti zavod ne more dosegati pričakovanih uspehov. Če je tako, potem lahko uspešnost zavoda kot celote ocenjujemo oziroma presojava tudi glede na stopnjo sodelovanja z okolico, oziroma po tem, v koliki meri je okolica povezana z zavodom.

Do sodelovanja na relaciji zavod-okolica pa v glavnem ne pride po neki spontanosti, zato morajo biti prizadevanja zavoda načrtno usmerjena k aktivnostim, ki to sodelovanje omogočajo, pospešujejo in negujejo. Tukaj mislim na aktivnosti delavcev zavoda v družbenopolitičnem življenju KS in na aktivnosti gojencev v raznih oblikah svobodnih dejavnosti, v delovnih akcijah, skupnih proslavah itd.

Aktivnost delavcev zavoda v družbenopolitičnem življenju KS je nujna, če želimo doseči tudi sodelovanje gojencev z okoliško mladino, kar je vsekakor zaželeno, pa tudi sodelovanje na vseh drugih možnih relacijah. V zvezi s tem je prav tako vprašanje čim boljše obveščeniosti okoliške in širše javnosti o delu zavoda, o uspehih in težavah, ki se pojavljajo. Če je informiranje prepuščeno slučajnosti, je največkrat neadekvatno, informacije so popačene, vse to pa škoduje ugledu zavoda. Temu se je moč izogniti le z aktivno vključitvijo delavcev zavoda v vse sredine, kjer imajo potem vse možnosti za objektivno informiranje javnosti in za preprečitev napihovanja ali razpihovanja raznih dezinformacij.

Vzporedno z vedno večjo vlogo KS v našem samoupravnem sistemu, se pojavlja tudi tam vprašanje ustreznih kadrov. Težko je namreč najti

ustrezne ljudi, ki so pripravljeni prevzeti razne dolžnosti in žrtvovati večino svojega prostega časa za nehonorirano delo (isto velja za zavod). V tem pogledu je tudi s strani KS interes za sodelovanje z zavodom velik, saj vidi v njem sposobne ljudi od katerih pričakuje čim večjo aktivnost, posebno od prosvetnih delavcev.

Vsa ta vprašanja bi zaslužila globljo analizo in širšo obdelavo. Prepričan sem, da bi bili rezultati zelo zanimivi.

Na koncu naj navedem le še, kako je s to zadevo v Smledniku.

Od 31 delavcev zavoda jih stanuje v Smledniku samo 14, od teh je sedem vključenih in so njihove zadolžitve naslednje:

- predsednik Krajevne konference SZDL, član komisije za odlikovanja, član UO turističnega društva, član komisije za srednjeročni plan KS, mentor dramske sekcije pri OOZSMS (Ravnikar Franc)
- sekretar Krajevne organizacije ZK, predsednik volilne komisije v KS, član IO Krajevne konference SZDL, član komisije za srednjeročni plan KS, mentor OOZSMS Smlednik (Pajk Miha)
- Predsednik zboru delegatov KS, član komisije za kulturo in šport, član komisije za odlikovanja, član komisije za srednjeročni plan KS (Podpečan F.)
- Tajnik Krajevne konference SZDL (Komotar Jožica)
- Član delegacije KS (Konobelj Franc)
- Član delegacije SIS v KS (Gašperšič Karlina)
- Član delegacije SIS v KS, tajnik gasilskega društva (Lenardič Janez).

Iz navedenega sledi, da imajo delavci Vzgojnega zavoda Frana Milčinskega v Smledniku pomembne zadolžitve v okviru Krajevne skupnosti. Upam si trditi, da je sodelovanje na tej relaciji zelo dobro, s tem pa ne mislim, da ga ni mogoče še izboljšati.

Miha Pajk

SKORAJ VSI GOJENCI KADIJO

V Vzgojnem zavodu Frana Milčinskega v Smledniku je kajenje gojencev v zadnjih petih letih zavzelo tolikšen obseg, da je to po mojem mnenju že kar zaskrbljujoče. Skoraj vsi gojenci kadijo, povsod in ob vsakem času. Glavni vzrok za takšno stanje so prav gotovo pogoste kadrovske spremembe in v zvezi z njimi nova stališča, ki so glede tega vprašanja povsem tolerantna. Slišati je bilo razlage, da veliko kadijo tudi otroci na normalnih osemletkah, da danes pač kadi vse kar leze in gre, pa se zato nam ni potrebno vznemirjati, ker imamo otroke z MVO. Nekateri pa so dopuščanje kajenja razlagali kot nov moderen pristop pri obravnavanju naših otrok, češ, da je kajenje pač njihov način sproščanja in je zato popolnoma razumljivo, vsak poseg v to kajenje pa bi povzročil le to, da bi gojenci begali in vršili kazniva dejanja.

Rezultat takšnih gledanj je porazen. Kajenje se je razbohotilo do takšnih razsežnosti, ki presegajo že vse meje. Tukaj bi omenil še to, da so se finančne zmogljivosti naših gojencev v zadnjih letih zelo izboljšale in jih ni mogoče primerjati s tistimi pred desetimi in več leti. Današnji gojenci imajo za cigarete vedno dovolj denarja.

Decembra 1975 je bilo to vprašanje na dnevnem redu sestanka strokovnega zbora. Za izhodišče razprave na tem sestanku sem pripravil nekaj osnovnih podatkov in misli. V ta namen sem se poslužil anketiranja gojencev. V tej anketi so vsi gojenci odgovarjali na 18 vprašanj, ki sem jih sestavil po lastni presoji. Izid ankete je zanimiv in ga posredujem tudi vam.

Podatki o anketi:

- a) Tema ankete : kajenje gojencev.
- b) Število anketiranih: vsi gojenci (45) in gojenke (9) zavoda.
- c) Starost anketiranih: od 11 do 15 let.
- d) Razred anketiranih : peti, šesti, sedmi, osmi.
- e) Datum izvedbe : 16. december 1975.

Na ustrezna vprašanja so gojenci odgovarjali takole:

1. Kadi 49 gojencev ali 93 %, ne kadi jih 5 ali 7 %.
2. Pred prihodom v zavod je že kadilo 41 kadilcev, to je 82 %.
3. Polovica kadilcev odgovarja, da pokadijo na dan 1 do 10 cigaret, druga polovica odgovorov pa navaja 10 do 20 cigaret.
4. S sedmim letom so začeli kaditi 4 kadilci, z osmim letom prav tako 4, z devetim 3, z desetim 8, z enajstim 6, z dvanajstim 15, s trinajstim 5, s štirinajstim 3 in s petnajstim 1 gojenec.
5. Pred zajtrkom kadi 13 kadilcev, pred poukom (ob 8. uri) 37, med odmori 46, ponoči 8.
6. V stranišču kadi 43 kadilcev, v umivalnici 23, na hodnikih 22, v avli 30, med gledanjem TV programa v dnevni sobi 7, v spalnici 9, na dvorišču 32, drugod 13.
7. Deset kadilcev kadi tudi v posteljah.
8. Svoj denar za cigarete ima 46 kadilcev.
9. Za izposojene cigarete od sokadilcev jih 26 ne daje nič, 6 jih vrača cigarete, 4 dajejo malico, salamo in drugo, 3 dajejo različno, 1 daje kulice. Eden od kadilcev se pritožuje, da mu nihče ne mara dati cigaret, drugi pa poudarja, da ima to blago vedno sam.
10. Dvajset kadilcev dobiva cigarete tudi od odraslih oseb.
11. Šest kadilcev odgovarja, da jih zaradi kajenja boli glava ali želodec.
12. Vsi kadilci se zavedajo, da je kajenje škodljivo, posebno mladini.
13. 45 kadilcev je že slišalo, da povzroča kajenje raka na pljučih.
14. V zvezi s kajenjem staršev so odgovori takšni:
 - kadita oba starša - 7 odgovorov
 - kadi eden od staršev - 28 odgovorov
 - ne kadi nobeden - 14 odgovorov
15. O tem, da bi prenehali kaditi, je že razmišljalo 45 kadilcev.
16. Če bi vsi prenehali kaditi, bi tudi 40 anketirancev prenehalo, sedem ne, dva pa ne vsta.

17. V klub nekadilcev bi se vključilo 32 kadilcev, 15 ne, mogoče eden, ne ve eden.

18. Pet kadilcev je odgovorilo, da so bili vzpodbujani ali celo siljeni h kajenju, po prihodu v zavod (s strani starejših gojencev).

Za sodelovanje sem motiviral gojence s kratko razlago namena ankete, to je, ugotavljanje dejanskega stanja v smislu skupnega reševanja problema. Gojencem se je zdela tema ankete zanimiva in so radi sodelovali. V iskrenost njihovih odgovorov ne dvomim. Zaslužijo pa ti odgovori veliko pozornost in izčrpen komentar. Postavlja se vprašanje, v koliki meri takšna zasvojenost s kajenjem negativno vpliva na resnično počutje osnovnošolskih otrok in kakšne vse so posledice. V anketi je sicer samo šest kadilcev odgovorilo, da jih zaradi kajenja boli glava ali želodec, prepričan pa sem, da je takšnih ali podobnih vsakdanjih posledic neprimerno več, pa se jih posamezniki ne zavedajo (pomankljivost tega vprašanja je bila v tem, ker sta bila možna le omenjena dva odgovora). To ugotavlja tudi zdravstvena služba. Naši otroci pogosto tožijo o raznih bolečinah ali o splošnem slabem počutju, frekvenca njihovih obiskov v ambulanti pa je visoka. Sigurno je dosti vzrokov za to tudi v kajenju.

Zanimivo pa bi bilo razpravljati tudi o negativnem vplivu kajenja otrok na nekatera psihična dogajanja, ki so bistvenega pomena pri učnem procesu. Mislim predvsem na sposobnost koncentracije oziroma pozornosti (aktivne in pasivne), na opazovanje in psihomotoriko. Pri tako mladih kadilcih povzročča namreč kajenje določeno stopnjo "pijanosti", zaradi česar je njihovo sodelovanje pri pouku bolj ali manj osiromašeno. Težave pa se pojavljajo tudi v primerih prisilne abstinence, ko strastni mladi kadilci nimajo večasih cigaret in so zaradi tega nemirni.

Vsa ta vprašanja so dovolj pomembna in jih ne bi smeli ignorirati v nobenem pogledu. V smislu izboljšanja prej opisanega stanja v našem zavodu pa bi bilo potrebno pričeti z zavestno organizirano akcijo, ki ne bi smela imeti kampanjski značaj, temveč bi morala biti permanentna naloga pri našem vsakdanjem delu. V ta namen predlagam, da bi upoštevali tudi naslednje misli:

- Prepoved kajenja otrok v našem zavodu ni bila nikoli formalno razveljavljena, kar je znano osebju in otrokom.
- Kajenje škoduje otrokom, zato je naša dolžnost, da poskrbimo za primerne ukrepe, v smislu preventive in kurative.
- Neprizadeto gledanje na pojav množičnega kajenja naših otrok je
 - milo rečeno - pomanjkanje določenega občutka, če ni že kaj hujšega.
- Kajenje ne moremo šteti za primerno obliko sproščanja naših otrok.
- Vzgojni programi naj bodo opremljeni tudi s temi nalogami.
- Celotna zavodska klima in vsakdanje aktivnosti bi morale biti uglašene tako, da bi stimulirale nekajenje.
- V akciji naj aktivno sodelujejo tudi sami kadilci. Povejmo jim, da je kajenje prvenstveno njihov problem, pa tudi problem zavoda kot celote, zato smo ga dolžni skupaj reševati. Sodelovanje naj bo organizirano individualno in skupinsko, od vzgojne skupine, razreda, do šolskega športnega društva. Največji delež te akcije gre vzgojni skupini.
- Osebe naj ne kaži v prostorih vzgojne skupine.
- Vsak uspeh (zmanjšanje dnevne doze, abstinenco) je potrebno sproti registrirati in pozitivno podkrepiti, posebno na začetku.

Če bomo vse to upoštevali, sem prepričan, da bodo uspehi kmalu vidni.

Ferdo Vaupotič,
profesor defektologije

NEKATERE OBLIKE VZGOJNEGA DELA V VZGOJNEM ZAVODU V SLIVNICI PRI MARIBORU

I. Motivi za uvajanje nekaterih novih oblik vzgojnega dela

Zaradi vedno množičnejših oblik prevzgojnega dela z vedenjsko in osebnostno moteno mladino na ambulantni način (ukor, disciplinski center, strožje nadzorstvo), prihajajo v vzgojne zavode vedno težje vedenjsko in osebnostno moteni mladostniki. V večini primerov so bili ti mladostniki že od zgodnje mladosti obravnavani v vzgojnih posvetovalnicah,

kasneje so jih prevzele šolske svetovalne službe, ko pa so kljub vsemu postali mladoletni prestopniki, pa so jim bili izrečeni tudi zgoraj navedeni ambulantni vzgojni ukrepi. Razumemo, da je povsem normalno, da je določen odstotek neuspešno ambulantno obravnavanih mladoletnih prestopnikov, potencialnih kandidatov za oddajo v vzgojni zavod, vendar pa se nam le zdi, da se v preveliki meri uporablja metoda poskušanja, s tem z rvezi pa se pojavlja seveda preveliko število napačnih diagnoz.

Tudi simptomatika, ki spremlja vedenjsko in osebnostno motenost, je vedno bolj ogrožujoča. Sila razširjen je med mladostniki alkoholizem, tudi med fanti je razširjena prostitucija - navezovanje stikov predvsem s homoseksualci, pa tudi prostituiranje z ženskami. Narkomanija je velika nevarnost, ki se vedno bolj širi, področje Maribora pa je še posebej znano kot področje takoimenovane "trde" droge.

Poleg vsega že navedenega, se je z izvedbo eksperimenta, ki ga je organiziral inštitut za kriminologijo v vzgojnem zavodu v Logatcu, porušilo obstoječe ravnovesje med vzgojnimi zavodi v Sloveniji. V prvotnem konceptu bi namreč naš zavod naj sprejemali lažje motene mladostnike, medtem ko bi težje primere vzgajali v Logatcu, najtežje pa bi oddajali v VED. Z eksperimentom v Logatcu je bil v ta zavod usmerjen del populacije mladoletnih prestopnikov iz Slovenije, ki bi po do takrat veljavnih kriterijih sočili v naš zavod. Nam je torej preostal del populacije, ki smo ga morali sprejeti in ki je bil bistveno težavnejši od gojencev, ki smo jih dotlej sprejemali. Vsi ti momenti so vplivali na to, da smo se morali odločiti za uvajanje nekaterih novih oblik in metod vzgojnega dela, če smo hoteli biti kos položaju v novih razmerah.

Posebno zanimanje je vzbudil pri nas eksperiment v vzgojnem zavodu v Gorenjem Logatcu. Zato smo se z veseljem odzvali pozivu zavoda za šolstvo SR Slovenije in se udeležili seminarja o novih izhodiščih obravnavanja otrok in mladostnikov z motnjami vedenja in osebnosti, ki je bil organiziran na različnih nivojih in v različnih oblikah. Na njem so nam posredovali nova znanja in napotila, ki so jih pridobili prav na omenjenem seminarju. Dejansko smo dobili potrditev za pravilnost nekaterih oblik vzgojnega dela, ki smo jih že uporabljali, prevzeli pa smo tudi nekatere nove oblike, za katere je naš strokovni team bil mnenja, da so primerne za delo v našem zavodu. Jasno je nam-

reč, da ni mogoče enostavno nekritično prevzemati vsega, kar smo izvedeli, ampak je potrebno upoštevati specifične pogoje, potrebe in možnosti posameznega zavoda.

II. Nekatere oblike vzgojnega dela v zavodu

Med strokovnim osebjem v zavodu je že obstojala takomenovana permisivna naravnost ne samo v smislu dopuščanja sodelovanja gojencev pri določenih dejavnostih v zavodu, ampak kot oblika dela, ki naj bi vzpodbudila vsakega gojenca, da bi kolikor je največ mogoče sodeloval aktivno pri kreiranju programa vzgojnega dela tako v vzgojni skupini, kakor tudi pri oblikovanju programa vzgojnega dela za samega sebe. Težili smo torej za tem, da bi gojenci od objektov postali subjekti vzgojnega dela v zavodu.

Takšna naravnost je pogojevala pri strokovnih delavcih tudi navado, da so lahko na enakovredni osnovi sodelovali z gojenci pri vzgojnem delu in da s tem niso bili oziroma se niso počutili ogroženi in omejevani ter prizadeti v svoji avtoriteti.

Uveden in utrjen je bil tudi teamski način vodenja strokovnega dela. Da bi ugotavljali obstoječe stanje v vzgojnih skupinah, spremljali njihov razvoj in dobili možnosti za do neke mere objektivno ocenjevanje vrednosti vzgojnega dela v vzgojni skupini in za primerjanje vrednosti vzgojnega dela med vsemi vzgojnimi skupinami v zavodu, smo uvedli teamske preglede vzgojnih skupin s sociometričnim testiranjem. S sociometričnim testom ugotavljamo medsebojne odnose in njihovo vrednost med gojenci v vzgojni skupini. Spoznavamo eventuelne podskupine, vodilne gojence, medsebojne vezi in odbijanja. Grupiramo lahko gojence v sodelujoče, odklonilne in odklonjene ter predvidimo aktivnosti, s katerimi bomo vplivali na nadaljnji razvoj medsebojnih odnosov v skupini in na razvoj posameznih članov vzgojne skupine v pozitivni smeri.

Rezultate sociometričnega testiranja obravnavamo s skupinskim vzgojiteljem na teamski obravnavi, analiziramo vzroke in posledice obstoječega stanja ter opravimo tudi primerjavo s prejšnjim stanjem. Ker posamezne odnose tudi številčno ovrednotimo, dobimo tudi številčno vrednost odnosov in dela v skupini, s tem pa tudi do neke mere primerljivo statistično vrednost za napredovanje, stagnacijo ali nazado-

vanje dela v skupini, sčasoma pa tudi primerljivo vrednost za primerjavo z delom v ostalih vzgojnih skupinah. Polagoma se lahko tudi izoblikuje standardna vrednost za ocenitev kvalitete dela v vzgojni skupini že ob prvem pregledu, ne oziraje se na primerjavo s prejšnjim stanjem ali s stanjem v drugih vzgojnih skupinah.

Ob rezultatih sociometričnega testiranja obravnavamo seveda tudi vse ostale faktorje, ki vplivajo na delo v skupini. Tu mislimo predvsem na sodelovanje gojencev pri vzgojnem delu izven vzgojne skupine v okviru zavoda (interesne aktivnosti, samoupravne aktivnosti in drugo), na njihovo uspešnost pri šolanju in poklicnem usposabljanju, na odnose s starši in svojci in podobno.

Naslednja oblika vzgojnega dela, ki jo želimo opisati, je teamska obravnava v vzgojni skupini.

V določenih časovnih razdobjih se vršijo teamski pregledi vzgojnega dela v sami vzgojni skupini. To pomeni, da pridejo člani strokovnega teama v prostore vzgojne skupine in da so na teamski obravnavi prisotni tudi vsi gojenci - člani vzgojne skupine s svojim skupinskim vzgojiteljem. Na ta način želimo pripraviti primernejše vzdušje za teamsko obravnavo, ki naj ne bi bila čisto administrativno obravnavanje problemov na šolski način, ampak bolj prijateljski pogovor in dogovor, skupinski prostori pa bi naj prispevali k večji domačnosti in vzbudili pri gojencu tudi večji občutek sigurnosti in varnosti, kakor pa bi to lahko dosegli pri obravnavi v nekem skupnem, uradnem prostoru.

Na teamski obravnavi pregledamo opravljeno delo v preteklem obdobju za skupino kot celoto, kakor tudi za vsakega gojenca posamezno.

Ugotavljamo vzroke, zaradi katerih smo lahko dosegli postavljene cilje, ali pa jih nismo mogli realizirati. Sestavljamo načrte vzgojnega dela za skupino in posameznike za naslednje obdobje, pri tem pa pazimo, da pri tem v čim večji meri sodelujejo gojenci.

Tako dajemo našim gojencem možnosti za aktivno sodelovanje pri programiranju in izvajanju vzgojnega procesa tako v okviru vzgojne skupine, kakor tudi pri dolgoročnejšem planiranju tega dela v sodelovanju s strokovnimi službami v obliki zasedanja strokovnega teama.

Poleg že opisanih možnosti pa imajo gojenci tedensko možnost aktivnega sodelovanja in uveljavljanja v zavodskem življenju na sestankih terapevtske skupnosti.

To je nova oblika vzgojnega dela, ki smo jo prenesli iz vzgojnega zavoda v Logatec.

Ker je ta oblika dela v zadnjem času dokaj aktualna in je bila že pogosto tudi opisana, je na tem mestu ne bi ponovno opisovali.

Lahko povemo samo toliko, da je terapevtska skupnost izredno primerna in efektivna metoda za uvajanje novih izhodišč pri delu z našo populacijo.

Pri tem naj poudarimo, da je primerno teoretično obdelana in osvetljena ter verificirana tudi v naši domači zavodski praksi.

Daje nam možnost za objektivno ocenjevanje stanja strokovnega dela v zavodu in je lahko izhodišče za kvalitetno spremembo obstoječega načina dela ter za uvajanje novih, ustrežnejših metod.

III. Specifični pogoji in možnosti dela v zavodu

Organizacija vzgojnega dela v zavodu, ki je koncipirana tako, da se vrši poklicno usposabljanje gojencev eksterno, vsekakor ustvarja specifične pogoje pri vzgojnem delu ter tudi posebne možnosti, ki jih drugi zavodi nimajo.

Predvsem imajo naši gojenci veliko večje možnosti pri izbiri poklica, saj se lahko izučujejo ali priučujejo, seveda v skladu s svojimi sposobnostmi, v vseh poklicih, ki obstojajo na mariborskem področju. Tako smo v petnajstih letih, odkar obstoja zavod, indirektno usposabljali naše gojence že v preko 60 poklicih in poklicnih profilih ter navezali stike z okrog sto šolami, gospodarskimi organizacijami, ustanovami in privatnimi obrtniki, kjer so se naši gojenci poklicno usposabljali.

Pomembno se nam zdi tudi dejstvo, da se gojenci poklicno usposabljajo pod povsem normalnimi pogoji. Vključujejo se v industrijska podjetja s sodobno mehanizacijo, manj sposobni pa tudi v obrtne delavnice z manjšo zahtevnostjo. Njihova delovna storilnost mora biti na ravni ostalih delavcev, saj so vključeni v ekonomske enote, ki dobivajo osebni dohodek po opravljenem delu.

Po končanem uku ali priučitvi imajo zasigurano delovno mesto in se lahko povsem osamosvojijo, saj so že v starosti, ko se je potrebno odločiti za samostojno življenje, v večini primerov pa naši gojenci itak nimajo pogojev, da bi se vrnili v domače okolje.

Tako po odpustu iz zavoda ni potrebno dvojno prilagajanje, mislimo na prilagajanje v zasebnem življenju in na delovnem mestu, ki je posebno ogrožajoče za gojence, ki so bili odpuščeni iz zavodov zaprtega tipa.

Ker se v samem zavodu ne ukvarjamo s šolanjem in poklicnim usposabljanjem (delavnice), nam ostane več časa za samo vzgojno delo. Medtem, ko je mnogokje v ospredju predvsem izobraževalno delo, ki v večini primerov daje konkretne rezultate, po katerih ocenjujejo vrednost prevzgojnega dela v zavodu, pri nas s temi problemi nismo obremenjeni v toliki meri.

Odveč se nam zdi skoraj omenjati, da so zelo zmanjšane možnosti, da bi se pri naših gojenci pojavile posledice hospitalizma.

Poleg poklicnega usposabljanja povezujemo naše gojence z okoljem zavoda in s širšim življenjskim okoljem tudi preko interesnih aktivnosti.

Po eni strani jih vključujemo v telesnovzgojno društvo Partizan skupno z vaško mladino ter tam skupaj vadijo in tekmujejo.

Na svojih delovnih mestih v podjetjih in šolah naši gojenci aktivno sodelujejo v samoupravnih organih in raznih drugih oblikah družbenega in društvenega življenja. Niso redki primeri, da jim poverjajo tudi vodilne funkcije v raznih organizacijah, nekaj pa jih je bilo tudi že sprejetih v ZK.

Pomemben delež pri našem vzgojnem delu zavzema tudi planiranje in vplivanje na način preživljanja prostega časa gojencev. Omenili smo že usmeritev v družbeno aktivnost izven zavoda. Poleg tega pa je potrebno seveda vplivati tudi na to, da preživijo še preostali prosti čas, ko so brez nadzorstva izven zavoda, na primeren in koristen način. Seveda je popolnoma jasno, da se pojavljajo pri takšnem načinu vzgojnega dela tudi številne težave, ki jih v zavodu zaprtega tipa ni.

Tako obstaja veliko večja možnost neopravičenega izostajanja z dela in šole, nepravočasnega vračanja v zavod in podobno. Možni so različni ekscesi na poti na delovno mesto ali v šolo ali v mestu samem.

Gojenci navezujejo mnogo osebnih stikov z različnimi osebami izven zavoda, ki so pogosto izredno pozitivni in dobro vplivajo na gojence, velikokrat pa se znajdejo tudi v družbi z ljudmi, ki nanje negativno vplivajo.

IV. Zaključek

Brez dvoma so prednosti načela čimvečje odprtosti v zavodih za vzgojo vedenjsko in osebnostno motene mladine povsem očitne. S seboj prinašajo številne prednosti, ki jih potencirani problemi na nekaterih področjih in v nekaterih vprašanjih ne morejo prevladati. Gotovo pa je, da bodo za določen del naše populacije še vedno potrebne oblike vzgojnega dela v več ali manj zaprtih zavodih.

Osnovno vodilo bi naj bilo, da je potrebno za večjo svobodo zahtevati tudi večjo odgovornost pri gojencih.

Če bomo hoteli doseči pri prevzgojnem delu vsaj do neke mere zadovoljive uspehe, bomo morali v vzgojnih zavodih neprestano izpopolnjevati naše znanje in iskati nove, učinkovitejše postopke in metode za naše delo.

S. Petrović

VZ Smlednik

NEKATERI VIDIKI PREVENTIVNE VZGOJE VEDEDJSKO MOTENE MLADINE

V slovenskem in pa jugoslovanskem defektološkem prostoru je diferenciacija med specialno pedagoškimi ustanovami preskromna. To dejstvo je danes zelo akutno, saj mnogokrat za določene motnje, ki jih srečujemo pri otrocih, ne najdemo ustrezne ustanove, da bi jih uspešno reševala v smislu resocializacijskega procesa. Danes ima že skoraj vsaka večja osnovna šola poleg učno vzgojnega osebja tudi psihologa in socialnega delavca v sklopu šolskega strokovnega tima. Zaradi velikega števila otrok, ki so potrebni specialnega pedagoškega obravnavanja je delo zgoraj navedenih strokovnjakov oteženo. Predvsem so tu sledeči razlogi: materialnih, kadrovskih, prostorskih in pa zaradi dejstva, da so otroci z MVO potrebni ločenega (po specialno pedagoških kriterijih in metodah) obravnavanja.

Večji napredek je bil sicer dosežen z uvedbo podaljšanega bivanja oziroma celodnevne varstva otrok. Menimo, da se pojavljajo težave v programu izvajanja podaljšanega bivanja iz sledečih razlogov:

1. Preveliko število učencev, ki potrebujejo specialno pedagoško pomoč
2. Kader, ki to delo opravlja, nima specialne pedagoške izobrazbe in ne more zagotoviti ustreznega tretmaja
3. Interesne dejavnosti največkrat za otroke višjih razredov niso ustrezne in dovolj razgibane, da bi lahko pedagoško terapevtsko vplivale pri oblikovanju mlade osebnosti
4. Potrebno je bolj razgibana in intenzivna socialna služba v cilju sanacije družin iz katerih otroci izhajajo.

Kljub temu, da so kriteriji izjemnega ponašanja zelo relativni pa si jih postavi večinoma vsaka šola sama. V skladu s temi kriteriji šole, oziroma strokovni delavci teh šol največkrat iščejo izhode le za tiste otroke, ki izstopajo predvsem v negativnem smislu, da jih napotijo preko občinskih socialnih služb v vzgojne zavode. Dejstvo sicer je, da so v vzgojne zavode napoteni otroci, ki so potrebni specialnega obravnavanja, ostane pa še mnogo takih, kjer so motnje šele v razvoju in se bodo čez določen čas prezentirale v taki meri, da bodo zahtevale nujne ukrepe, ki so kasneje dostikrat žal že mnogo brezuspešni.

Mnogi izmed otrok, ki pridejo v vzgojni zavod dosežejo čez določen čas tako resocializacijsko stopnjo, da nadaljnje bivanje v zavodu lahko samo škoduje njegovemu razvoju. Predvsem pa se tu pojavi problem hospitalizma. Pri otrocih, ki so dalj časa v vzgojnem zavodu se pojavi dejstvo, da po določenem času sploh nočejo več iz zavoda, oziroma se bojijo trenutka, ko bodo morali zavod zapustiti. Z zavodom sicer notranje niso preveč zadovoljni, vendar pa se v njih pojavi neka lagodnost in pasivnost iz bojazni, da se bodo zunaj zavoda spet srečali s konfliktnimi situacijami, ki jih zopet ne bodo znali ustrezno reševati. Največkrat moment - trenutek, ko gojenci zvedo za odpust, ki je največkrat izveden prepozno, sproži notranje konflikte v obliki psihičnega nemira, ki pa indirektno vpliva na neprilagojeno vedenje.

S pravočasnim odpustom po kriteriju stopnje socializacije, bi bilo veliko manj teh problemov. Gojenci bi se lažje in pravočasno vključe-

vali v življenje, kadar imajo za to dejansko največje možnosti. Individualnega specialno pedagoškega obravnavanja se toliko navadijo, da je to tudi eden izmed razlogov za težko vključevanje v delo oziroma nadaljnje šolanje. Ne smemo namreč prezreti dejstva, da je življenje zunaj zavoda v mnogočem različno od življenja v zavodu. Ljudje, ki jih srečujemo po odpustu iz zavoda, so mnogo manj tolerantni in obzirni do njihovega neprilagojenega vedenja, ki se sicer sedaj manifestira v mnogo blažji obliki kot prej. Prav zaradi tega se motnje spet pričnejo razraščati in sčasoma se pokažejo zopet v prvotni obliki. Gojenci pridejo v začaran krog iz katerega največkrat ne najdejo izhoda, okolje pa se pritožuje nad neuspešnostjo zavodske vzgoje.

Opazimo lahko takoj, da je občutna vrzel na relaciji osnovna šola - vzgojni zavod, ker ni ene vmesne stopnje, ki bi jo predstavljala ustanova s smotrnno preventivo v smislu bolj učinkovitega resocializacijskega postopka. Tako vrzel naj bi izpolnila neka ustanova preventivnega tipa, ki bi nudila otrokom učno-vzgojni proces izven ustanove v popolnoma normalnem okolju, specialno vzgojno tretiranje pa v večini njegovega prostega časa, pa tudi normalne stike s starši oziroma domom in sosesko.

Delo v taki ustanovi bi bilo organizirano v času, ko učenci ne bi obiskovali šole, starši pa so na svojih delovnih mestih. Vzgojno delo bi potekalo po skupinskem sistemu v grupi do 12 učencev. Pretežno bi bile skupine, kjer bi se delo odvijalo po specialno pedagoškem postopku 5 urno, predvidoma pa bi bila skupina ali dve s celodnevno oskrbo. Materialni pogoji kot tudi prostorski bi morali vsebovati vse elemente, ki bi zadoščali specialno pedagoškemu smotrom. Strokovni delavci naj bo za osnovo imeli specialno pedagoško izobrazbo, dopolnilno pa še ustrezno predmetno stopnjo, da bi lahko v času učnih ur nudili gojencem ustrezno pomoč. K sodelovanju bi morali biti pritegnjeni tudi zunanji sodelavci, ki bi lahko gojence vključevali v interesne dejavnosti (likovni, dramski, tehnični, glasbeni in drugi krožki). Kopt nujnost pa bi bila čitalnica s knjižnico, kjer bi lahko gojenci prebili del prostega časa ob branju knjig in dnevnih časopisov, da bi s tem širili obzorje in se literarno izobraževali.

Socialna služba bi imela redne stike z družinami in jih skušala sanirati v smislu urejanja domačih razmer. Predvidevamo namreč, da družine niso v toliki meri problematične, da bi morali otroke popolnoma izključiti. Predvsem bi otroci preživeli v družinah večerne in nočne ure. V primeru, da bi bilo stanje ogrožajoče, bi imeli na razpolago nočno službo, ki bi bila pripravljena nuditi popolno oskrbo dokler se stanje ne bi uredilo s ciljem, da otrok več ne zabrede v nove težave.

Ferdo Vaupotič,

profesor defektologije,

ravnatelj Vzgojnega zavoda v Slivnici pri Mariboru

PRISPEVEK K PANEL DISKUSIJI NA SEMINARJU O PROBLEMIH SODELOVANJA
RAZLIČNIH SLUŽB PRI OBRAVNAVANJU MLADINSKEGA PRESTOPNIŠTVA,

ki ga je v mesecu oktobru 1975 organiziral Inštitut za kriminolo-
logijo na Bledu

Delam v vzgojnem zavodu za starejše mladostnike, starost od 16 do
21 let.

Kapaciteta zavoda je 60 gojencev (5 skupin po 12 gojencev), tre-
nutna zasedba pa je 70 gojencev.

Prevzgojno delo vodita strokovni zbor in strokovna skupina po
načelih in metodah grupnega dela. Poslužujemo pa se tudi novih
spoznanj in izsledkov eksperimenta v vzgojnem zavodu v Logatcu
in smo prevzeli od njih nekatere oblike vzgojnega dela.

Posebnost zavoda je v tem, da gojence poklicno usposabljammo izven
zavoda. To pomeni, da se šolajo, izučujejo, priučujejo in delajo
v mariborskih šolah, gospodarskih organizacijah in pri privatni-
kih.

Določeni problemi v odnosu do občinskih skupnosti socialnega skrb-
stva, oziroma zavodov ali centrov za socialno delo, se pojavljajo
od takrat, ko je stopil v veljavo pravilnik o razvrščanju otrok
in mladostnikov preko komisij za razvrščanje pri občinskih skup-
ščinah. Od takrat je izredno padla kvaliteta priprav oziroma pri-
pravljalnih del pred gojenčevo oddajo v zavod. V celoti je skoraj
odpadlo triažiranje v prehodnem mladinskem domu, pa tudi občinske
skupnosti, ki imajo same urejeno strokovno službo v te svrhe, se
je za vse gojence ne poslužujejo. Vse več imamo v dokumentaciji
zastopanih samo skrbstvenih poročil, le včasih pa še najdemo tudi
različne psihološke izvide, izvlečke iz šolskih matičnih listov

in podobno. Evidentno je, da se je na podlagi takšnih podatkov težko pravilno odločiti o razvrstitvi gojenca v vzgojni zavod. Pri tem moramo upoštevati, da v večini primerov pri razvrščanju gojencev ne sodeluje nikakšna komisija, saj teh komisij v večini slovenskih občin sploh ni, ampak v glavnem uslužbenec občinske strokovne, pogosto pa celo čisto upravne službe.

Tako smo prisiljeni sprejemati v naš zavod v zadnjem času gojence, ki po vrsti in stopnji motenosti k nam nikakor ne spadajo in ki jih z našimi metodami dela in objektivnimi možnostmi zaveda ne moremo prevzgjajati. Vendar pa po zakonitih predpisih sprejema ne moremo odkloniti, kasnejša premestitev za gojence, ki so jim izrekla zavodski vzgojni ukrep mladinska sodišča, v drug zavod, pa je sila težavna ali pa sploh nemogoča.

Ugotoviti moramo, da je od začetka eksperimenta v vzgojnem zavodu v Logatcu porušena nekoč že uveljavljena diferenciacija vzgojnih zavodov za moške gojence - starejše mladostnike. Po takratni klasifikaciji zavodov bi naj obravnavali lažje primere vedenjske in osebnostne motenosti v našem zavodu, zaradi specifičnega načina poklicnega usposabljanja in velike odprtosti zavoda. Težje primere vedenjske in osebnostne motenosti pri starejših mladostnikih bi naj obravnavali v vzgojnem zavodu v Logatcu, kjer razpolagajo z zavodskimi delavnicami, torej v zavodu bolj zaprtega tipa. Ves čas trajanja eksperimenta v Logatcu pa so občinske skupščine preko prehodnega mladinskega doma usmerjale v Logatec gojence, ki bi jih po do tedaj veljavnih merilih morali poslati v naš zavod. Ker smo poleg tega ostali edini vzgojni zavod za starejše mladostnike v katerem so se lahko izvajali zavodski vzgojni ukrepi, smo bili prisiljeni sprejemati v naš zavod vse mladostnike, ki so jim mladinska sodišča v Sloveniji izrekla zavodski vzgojni ukrep. Tako se je nabrala v zavodu dokaj pisana populacija, tako glede na starost, mentalno razvitost, vrsto in stopnjo motenosti, naravo in težino kaznivega dejanja in podobno. Posebno ogrožajoč je bil pritisk s strani sodišč in skrbstvenih organov občinskih skupščin, da bi naj sprejeli mladostnike s podpovprečnimi mentalnimi sposobnostmi, saj za njih v Sloveniji ni primernega zavoda. Taki mladostniki so v zavodu vsekakor dodatno ogroženi zaradi velike sugestibilnosti, hitro postanejo objekt izkoriščanja in

izsiljevanja za sogojence, težavno in drago pa je tudi njihovo eksterno poklicno usposabljanje.

Uspešnost prevzgojnega dela v vzgojnem zavodu ni odvisna samo od prizadevanj strokovnih delavcev v zavodu, ampak tudi od velikega števila drugih faktorjev, ki so izven vzgojnega zavoda in na katere delavci vzgojnega zavoda ne morejo vplivati. Izredno pomembno je vzdrževanje ali vzpostavljanje emocionalnih vezi med gojencem in njegovimi starši ali drugimi sorodniki in znanci. Pri tem seveda računamo v veliki meri na sodelovanje občinskih socialnih služb. Pomembna je tudi navezanost gojenca na določenega strokovnega delavca občinske socialne službe, ki zanj skrbi in na katerega se gojenec lahko obrača. Isto velja tudi za mladinskega sodnika. Naj navedem primer, ki smo ga spoznali na strokovni ekskurziji v SR Hrvatski. Tam financirajo centralno iz republiških sredstev posebno dejavnost, ki služi prav povezovanju oziroma osebni navezanosti gojenca na določenega strokovnega delavca skozi ves čas obravnavanja pod posebnimi pogoji (svetovanje, triaža, nadzorstveni, disciplinski in zavodski ukrepi). Strokovni delavec, ki v zavodu za observiranje, kjer bi se naj praviloma začela vsaka obravnavna mladoletnega prestopnika oziroma vedenjsko in osebnostno motenega individua, začne delati z mladostnikom in ga potem osebno spremlja skozi vse faze prevzgojnega tretmana, ki se utegnejo pojaviti ves čas obravnavanja. To pomeni, da sodeluje tudi z vzgojnim zavodom, kolikor je bil njegov varovanec vanj oddan. Prihaja v zavod pred gojenčevim sprejemom, sodeluje s strokovnim teamom pri sestavljanju načrta za individualno vzgojno delo za svojega varovanca in nato spremlja izvajanje tega načrta vse do gojenčevega odpusta iz zavoda.

Moram reči, da smo pri nas še daleč od tega, da bi sistematično gojili stike naših gojencev s svojci in drugimi zgoraj omenjenimi osebami. Povsem iluzorično je tudi pričakovati, da bi občinska socialna služba med gojenčevim bivanjem v zavodu uspešno sanirala okolje, iz katerega je gojenec izšel, saj zato nima niti kadrov, niti časa, niti materialnih pogojev. S tem nočem trditi, da ne obstojajo tudi na tem področju uspešna prizadevanja, ki pa niso sistematsko urejena, materialno stimulirana in fundirana ter splošno družbeno priznana. Tudi mladinska sodišča gojijo določene oblike

stikov s svojimi varovanci v zavodih. To so občasni obiski mladinskih sodnikov v zavodih, pa tudi razgovori z gojenci na sodiščih. Vendar pa so mladinski sodniki oziroma sodišča, ki gojijo te stike, redki. Razumljivo je, da majhna sodišča tako nimajo nobenih možnosti, da je potreben za tako delo pri sodišču tudi socialni delavec in podobno.

V našem zavodu smo že skušali organizirati stalne in sistematične stike med strokovnimi delavci zavoda ter starši gojencev in predstavniki pristojnih skrbstvenih organov. Organizirali smo sestanke po regijah, iz katerih smo imeli več gojencev, tako da smo bremena potovanja in stroškov prevalili na zavod. Vendar pa so nas rezultati teh pričakovanj omajali v prepričanju, da se taki napori res obrestujejo. Poleg dokaj številnega obiska staršev naših gojencev smo opazili dokaj slab odziv predstavnikov skrbstvenih organov. Pri tem moramo seveda upoštevati, da so ti sestanki v prostem času, saj ne moremo terjati od staršev naših gojencev, da bi zaradi sestanka zanemarili svoje službene dolžnosti.

Omenili smo že, da smo zaradi objektivnih okoliščin prisiljeni sprejemati v naš zavod vse gojence, ki nam jih dodelijo predstavniki občinskih skupnosti socialnega skrbstva oziroma vse gojence, ki so jim mladinska sodišča izrekla zavodski vzgojni ukrep.

Pri tem ugotavljamo, da prihaja v naš zavod veliko število gojencev, ki po svojih osebnostnih lastnostih ne odgovarjajo režimu prevzgojnega tretmana in njegovim objektivnim možnostim. V teh primerih pride v poštev premestitev v drug zavod oziroma sprememba vzgojnega ukrepa. Če zanemarimo dejstvo, da so možnosti takih premestitev zaradi majhnega števila vzgojnih zavodov, itak minimalne, je pomembno še dejstvo, da je sila težko doseči spremeno vzgojnega zavoda v ukrep oddaje v VPD ali v mladletniški zapor. Edina možnost je, da gojenec zagreši novo kaznivo dejanje. Vsi ostali momenti, ki bi tudi narekovali spremembo prevzgojnega tretmana, pa niso pomembni. Tako npr. ni mogoče upoštevati odklanjanje poklicnega usposabljanja, hude kršitve zavodskega reda, neprimerne odnose do sogojencev in zavodovih delavcev, zapadanje v razvade, ki jih v zavodu ne moremo več odpraviti (alkoholizem, narkomanija) in podobno. Naj ob tem problemu ponovno navedem pri-

mer, ki smo ga prav tako spoznali na strokovni ekskurziji na Hrvatskem. Vzgojno poboljševalni dom v Glini je organiziral v sklopu svojih tretmanskih oblik več dejavnosti, ki se pri nas uporabljajo ali izvajajo v različnih zavodih. Med ostalim obstoja vzgojno poboljševalni dom v Glini s podobnim režimom, kot ga ima pri nas VPD. To je centralna ustanova, kjer dela tudi strokovni team, ki vodi prevzgojno delo z vsemi gojenci. Poleg tega imajo svojo dependanso v Sisku, v kateri je prevzgojni režim povsem podoben delu v našem zavodu v Slivnici. Imajo pa tudi mladoletniški zapor na Golem otoku. Prehajanje iz ene oblike tretmana v drugo je odvisno izključno od stopnje mladostnikove prevzgoje, ki jo ugotavlja zavodski strokovni team in zanjo ni potrebno nobene sodne odločbe odnosno spremembe izrečenega vzgojnega ukrepa. Možna so prehajanja v vseh smereh. Ne trdim, da je to idealna oblika prevzgojnega dela, vendar bi lahko pomenila tudi za nas pobudo, da bi začeli razmišljati o bolj vsklajenem strokovnem delu v vzgojnih zavodih in o enotnem ali vsaj enotnejšem vodenju tega dela, ob potrebni dopolnitvi in diferenciaciji naših vzgojnih zavodov.

Iz vsega doslej povedanega izhija tudi problem o bolj poenotenem kriteriju za izrekanje zavodskih vzgojnih ukrepov. Če lahko govorimo o kakšnem enotnem kriteriju, je to trenutno samo težina kaznivega dejanja, ki je določena s samim zakonom. Vsi ostali kriteriji, za katere smo se sicer dogovarjali in jih določevali že vrsto let in so v preteklosti bili dokaj dosledno upoštevani, pa so izgubili svojo vrednost.

Upoštevati moramo veliko fluktuacijo v vrstah mladinskih sodnikov. Posledica tega je tudi slaba obveščenost o vrstah vzgojnih zavodov in o tretmanu v teh zavodih. Sila pozitivno ocenjujem predlog oziroma iniciativo, da bi naj mladoletne prestopnike obravnavala le specializirana mladinska sodišča v večjih centrih, verjetno v okrožjih. Nujno potrebno bi tudi bilo, da bi se na nek način predstavila dejavnost zavodov, tretmanske oblike in njihove objektivne možnosti v strokovno dognani in trajnejši obliki, kar bi bilo pomembno za obveščanje in seznanjanje vseh organov in institucij, ki se ukvarjajo z obravnavanjem mladoletnih prestopnikov.

LITERARNI PRISPEVKI

Ivan Škoflek

KAKO SVA S SREČKOM ISKALA OČETA

Drobna lastovica je padla iz gnezda
na tla. Samček in samica sta jo ves
dan spravljala nazaj.
V gnezdu je zdaj že pravi živ žav.
V jeseni bodo vsi skupaj poleteli
za toplim soncem ...
A človek? ...
(Iz vzgojiteljevega dnevnika)

Nekega dne so v zavod pripeljali Srečka. Mama ga je pustila tujim
ljudem, za očeta ni vedel.

Nikomur ni zaupal, tudi svinčniku ne, da se ne bo zlomila konica.

Droban in nebogljen je bil, a vznemirljivo nedostopen.

Z leti sva postala tiha prijatelja. Kadar nisem bil v službi, se
je vrtel okrog mojega stanovanja. Nekoč je vstopil s fotografskim
aparatom.

"Vašega fantka bom fotografiral!"

Fotografiranja se je naučil v zavodu.

"Pa ne tako! Vzemite ga v naročje!... Malo više! Tako!..."

Izdelal je veliko fotografijo in z ženo sva jo dala v okvir.
Srečko je bil na to silno ponosen. Kadar je bilo v dnevi sobi
odprto okno, je pritekel mimo, se za trenutek ustavil in gledal
fotografijo. Če sem ga poklical, je zbežal. Zaradi tega ga nikoli
nisem kregal.

Nekoč je žena razvozlala vozec.

"Ni fotografija tisto, kar misliš, ampak oče..."

V zajetni mapi, ki so jo prinesli s Srečkom v zavod, sem našel
nekaj počatkov tudi o njegovem očetu, toliko, da sem mu upal
ponuditi, da bi ga iskala.

"Kako, tovariš?"

Tedaj se mi je zazdelo, da je že dolgo čakal na to. Skovala sva načrt. Pisarila sva in pisarila na vse strani...

Najprej so odgovorili iz neke tovarne, da je pobegnil v Avstrijo, ker je goljufal in bil obsojen na zapor...

Srečku so se na mah podrli vsi upi. Oče...goljufal...zapor... pobegnil...Avstrija...

Čustvo, ki me je ob tem prepojilo, ni opisano niti v najbolj učenih knjigah.

"Tovariš," mi je nekoč rekel čisto mimogrede, "pa bi ga vseeno rad videl, od daleč..."

Srečko je dovršil osnovno šolo in v počitnicah je ostal kar v zavodu. Nekega jutra je pritekkel ves zasopihan na stanovanje.

"Tovariš, pošto imate! Avstrijska znamka..."

Takoj se mi je posvetilo, da je Srečko kukal skozi poštno okno, ko je poštar žigosal pošto... Kdo ve, koliko časa...

Pismo je bilo z našega predstavnštva v Avstriji in v njem očetov naslov.

Očetu sva takoj pisala. Potem so se začeli pošastno dolgi dnevi nestrpnega pričakovanja...

Odgovor sva prejela po šestih dneh.

"Spoštovani gospod!" je oče zapisal z okorno pisavo. "Zelo ste me presenetili. Le od kod vam moj naslov?...Pred letom sem se poročil z domačinko. Lepo mi je...S Srečkovo materjo nisva bila poročena. Poskušala sva skupaj živeti, pa ni šlo...Spominjam se fanta, tri mesece je imel...Od tedaj nisem videl ne matere ne njega. Ali je sploh mogoče, da me želi spoznati?...Tudi jaz bi rad...Toda razumite, žena o tem ničesar ne ve... Poskušal bom urediti... Tedaj bo lahko prišel tudi na počitnice..."

S prešernega obraza je usahnilo veliko pričakovanje in Srečko se je ves čas premagoval, da ni naglas zajokal.

Tudi kasneje, ko je obiskoval že ljubljanske šole, me je kdaj pa kdaj obiskal, a očeta ni več spominjal.

Nekoč, ko je že vojake odslužil, me je spet obiskal. Ohujala sva spomine na zavodske čase, pa se je spomnil očeta.

"Mislite, da je še vedno tam?"

Nepotešena sla, sem pomislil, navidezno us hne, v resnici pa nikoli ne zamre.

Bal sem se ponuditi svojo pomoč. Nikoli nisva uspela.

Potem sem imel pot v Avstrijo. Sporočil sem mu. Čez dva dni se je oglasil in prosil, da bi prisedel.

Našla sva ulico, hišno številko, zvonec...

Dih mu je zastajal, ko sva čakala, da se odpro vrata.

Videl ga bo in oče ne bo vedel, da je njegov sin.

Vrata je odprlo drobno svetlolaso dekletce.

"Unsel Papa ist gestolben!"

S še bolj drobno roko je pokazalo proti vaškemu pokopališču.

Srečko ni razumel jezika, razumel pa je kretnjo in pogled svoje polsestrice.

Obrnil se je in počasi odšel proti avtomobilu.

Na pokopališču sva prižgala napol dogorelo svečo. Po licu mu je spolzela solza in spet sva ostala brez besed...

(Avtorizirana predelava črtice
iz Q1D, 7/68.)

Franz Papis

RAZMIŠLJAM DO DVANAJST

ENA Da bi se nekdo iz Afrike naučil živeti z Eskimi; kdor to verjame, je nor in optimist, kdor ne verjame, teh je največ, je presoden, realist in - pesimist. Kako pa se sam imenuje, ki se v podobno skušnjava poda? Sam vase verjame, da še ne nori, sam sebi se mešano zdi: optimist,

realist, pesimist, opti..... In to se ponavlja, ko že tjujnje uspešno lovi in žveči za škornje njih trdo in grenko usnje, ko včasih zave se, da ni še otrpnil oč hlada ko utira si pot vanj spoznanje, da včasih pa le se dodobra ogreje. Seveda pozablja toplino, ki prej mu bila je potrebna za pravo ugodje. Pa kaj? Živeti pa le se uči z Eskimi.

DVA

Le malo sem vedel, kako sem bil vzgajan, da bil sem prevzgajan, še v šoli si nisem nabiral pravega znanja in res sem neveden začel. Učitelje nove spoznavam. Največ jih najdem med ljudstvom in včasih med snemalci, ki z njim žive že od prej, da mogli posneti bi kar najbolj podroben film o njem. Prepuščam, voditi se vsem, da boljše bi žvečil, da bi se obdržal, da ne bi spet bežal na jug, naprezal ožilja v prehodih, ki včasih lahko so usodna in sredi poti te končajo. Da sem pomišljal? Veliko nas je, kajne?

TRI

Sončni julijski dnevi vabijo v počitniški kraj, ljudstva hite po ožilju, ki vodi na jug, precej manj jih je letos za gorske vršace turistov. Megle in nestalnost vremena, premalo udobja, to skupni sovražnik je množic. Kaj glavni je vzrok selitvi mravljišč v dopustovskih dneh? Zbežati vsem ksihtom, ki vidiš v njih lastne napake in praviš jim, da so njih? Večina se naveliča hlastanja po skladnosti z ritmom, ki vsiljen je vsem, in hoče sprostitev. V nesmi-selni ihti pozablja na vrednost in plača cenenost. Premnog izmed nas kupuje ostanke prodanega samega sebe, a prej se vse leto hori in lovi, da vendar postal bi vsaj malo bogat. Premnog izmed nas si išče odmor v begu iz sebe, levi se v maso, a počiva le malo, ker kmalu se najde spet v njej.

ŠTIRI

Prav malo spočitih se vrača na delo, prav malo jih prime za delo veselo. Programi, načrti, veliko razmišljanj, še nekaj je novih idej, a vse je podobno drevesom brez listov in vej, ker manjka povsod klorofila, ker manjka zanosa. Vnaprej je veliko obsojenih del na propad, ki niso še niti začeta, ker dolga je četa sodnikov med nami, ki sami smo

rekli, to so naši programi.

PET

Povabljen sem bil na dopust.

Odlično: morje, družba, zabava, življenje v en dan...

Plaža!

Slabo : planine v dežju, isti ksihti, nič udobja...

Štrapac!

ŠEST

Da fantje, grem z vami. Navdušeni skupaj se zbiramo in dneve v planinah plahiramo. Nismo vsak v svoj kot zbežali. Kdo ve, kaj nas je skupaj držalo? Morda pa prav to, da nismo imeli vsak svojega Kota, pa smo si ga skupnega izbrali. A kaj me to gloda, da nisem vesel in sproščen? Razmišljam in delam že sproti, pogrešal nekoga na naši bi poti. Poiščem par čevljev med kramo doma. Čemu mi bo ta? sprašuje me kdo, ki ni še pomislil na to, da vem, kje je še En. Seveda greš z nami.

SEDEM

Nobenih problemov vse dni, čeprav se težko na trdih klopek zaspi. Megleni vrhovi prete nam, nikogar pa to ne straši. Poplaknemo s pivom zabeljeno ceno, mihče nima željo, da spil bi še eno. In pride trenutek, ko iščemo v žepih nešteti še ficek, delimo poslednji ostanek tobaka, vsak se je tukaj izkazal junaka. Preveč je podobnih dogodkov se vtisnilo v srca, lahko bi jih pisal več dni, ne bi bilo konca. Največ pa sem našel v Ksihtih bogastva, ki vračal sem se z njim v dolino. Odpade ti maska, ko najdeš svoj Kot.

OSEM

Ujel sem tjulnja, prežvečil sem kožo njegovo. Morda le slučajno, ker šel sem prav tja, kjer sem našel za dihanje luknjo njegovo.

DEVET

Fantje, novince dobimo. Nek molk pred viharjem zavlada. Naslednji trenutek poslušam rjovenje vetrov, upiram se sili, ki hoče pretrgati niti. So to res samo niti? Verjal sem, da to so vezi, ki strgati ni jih moč zlahka. Ločuje nas čudno počasi ta moč. Razumite vendar, da ni enureza krivda njegova. Beži vse od njega in mene, le kje so še kake vezi, ne vidim nobene. V pozabo bežijo najlepši skupni uspehi, nad njimi zdaž hočejo vladati zdavnaj

pozabljeni grehi.

DESET Sezidati hotel iglu sem za zimo, le kdaj sem zamudil, da zdaj se z viharji borimo. Verjetno sedaj bolj glasno se oglašata ta ritem, ki nikdar ne misli vse nam prepustiti.

ENAJST Verjamem, vzljubil počasi sem vse. Kaj vse? Predvsem borbo s samim seboj, da ne bi ubežal. Nekaj ob tem sem spoznal. Večkrat sem zmagal, kot sem pa predal. Kaj pa izgube? Še malo povprašal bom svojo iskrenost. Odgovor bom vendarle raje za sebe držal.

DVANAJST Odgovor - ali znova iti do dvanajst, tako kot urni kazalec?